

Miia Koskela

SATEENKAARIPERHEIDEN ISIEN ELÄMÄÄ

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatin työ
Lokakuu 2021

TIIVISTELMÄ

Miia Koskela

Sateenkaariperheiden isien elämää

Kandidaatintutkielma, 51 sivua, liitteet 8 sivua

Tampereen yliopisto

Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede

Ohjaajat: TtT, ma. yliopistonlehtori Riikka Ikonen; FT, dosentti, yliopistonlehtori Jari Kylmä

Lokakuu, 2021

Sateenkaariperheiden osuus väestöstä on kasvussa, vaikka he jäävätkin usein tilastoissa näkymättömiin. Sateenkaariperheitä koskevaa tutkimusta on pikkuhiljaa saatu lisää, mutta perheissä elävät isät ovat toistaiseksi jääneet vähälle huomiolle. Vaikka he ovatkin vähemmistö vähemmistön sisällä, heidän äänensä tulee saada kuuluviin. Tutkimustyön avulla voidaan myös tarjota sosiaali- ja terveysalan työntekijöille työkaluja, joiden avulla kohdata sateenkaariperheiden isät heidän erityistarpeensa huomioiden.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli kuvata, miten sateenkaariperheiden isät kertovat omasta elämästään ja miten he kokevat sen. Tutkimuskysymyksenä oli: Mitä sateenkaariperheiden isät kertovat perhe-elämästään.

Systemaattinen tiedonhaku suoritettiin Cinahl-, Medic- ja PsycInfo-tietokannoissa. Lisäksi suoritettiin manuaalinen tiedonhaku. Hakusanoina käytettiin homosexual tai gay ja father, gay father tai gay dad ja family life sekä sateenkaari* tai homo* ja isä. Hakutuloksia saatiin yhteensä 101 kpl. Tietokantarajauksina olivat tutkimusartikkeli, artikkelin kieli suomi tai englanti, julkaistu vuosina 2000-2021 sekä kokotekstin tuli olla saatavilla. Tutkimusten tuli vastata asetettuun tutkimuskysymykseen ja niissä tuli kuulua isien oma näkökulma. Kirjallisuuskatsaukseen valikoitui lopulta 14 artikkelia. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksena sateenkaariperheiden isien elämä voitiin jakaa neljään näkökulmaan: vanhemmuus, suhteet läheisiin, vähemmistöstressi sekä perhe osana yhteiskuntaa.

Vanhemmuuteen kasvaminen tuotti monenlaisia roolikonflikteja, vaikka isät pystyivätkin pääsääntöisesti jakamaan vanhemmuuden molempia puolisoita tyydyttävällä tavalla. Elämän eri osa-alueiden yhdistäminen tuotti haasteita, joita isät pyrkivät ratkaisemaan toisinaan luovillakin tavoilla. Isät kokivat usein ennakkoluuloja, välinpitämättömyyttä tai jopa suoranaista syrjintää niin lähipiirin kuin ympäröivän maailman taholta. Oli myös joitakin tapauksia, joissa isät tunsivat saavansa osakseen tukea. Vähemmistöstressi näkyi heidän elämässään eri tasoilla: niin tarpeena tehdä tiliä omasta perheestään käytännön tasolla kuin yhteiskunnan suhtautumisena sateenkaariperheen isiin ja heidän lapsiinsa. Isinä heidän seksuaalinen suuntautumisensa oli vaikeampi pitää näkymättömissä kuin lapsettomassa elämänvaiheessa. Isät kokivat ylpeyttä ja iloa oman perheensä erilaisuudesta saadessaan laajentaa perhekäsitystä niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisella tasolla.

Avainsanat: sateenkaariperhe, isät, perhe-elämä

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1.	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TAUSTA.....	5
2.	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	8
	2.1 SATEENKAARIPERHE.....	8
	2.2 SATEENKAARIPERHEEN ISÄ.....	9
3.	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYs.....	11
4.	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN	12
	4.1 KIRJALLISUUSHAKU	13
	4.2 AINEISTON KUVAUS	16
	4.3 AINEISTON ANALYYSI	16
5.	TULOKSET	18
	5.1 VANHEMMUUS	21
	5.1.1 Isyyden muodostuminen	21
	5.1.2 Parisuhde ja perhe	22
	5.1.3 Roolien jako.....	23
	5.1.4 Perheen ja muun elämän yhteensovittaminen	24
	5.2 SUHTEET LÄHEISIIN	26
	5.2.1 Suhde lapsuudenperheeseen	26
	5.2.2 Suhde lapsiin.....	26
	5.2.3 Suhde ystäviin ja sateenkaariyhteisöön	27
	5.3 VÄHEMMISTÖSTRESSI.....	28
	5.3.1 Kaapista ulostulon eri ulottuvuudet	28
	5.3.2 Heteronormatiivisuuden kohtaaminen.....	29
	5.3.3 Intersektionaalisuuden taakka.....	31
	5.4 PERHE OSANA YHTEISKUNTAA.....	32
	5.4.1 Normista poikkeava perhe	32
	5.4.2 Naisen mallin puute.....	32
	5.4.3 Ylpeys omasta perheestä ja identiteetistä.....	33
6.	POHDINTA.....	34
	6.1 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN LUOTETTAVUUDEN POHDINTA	34
	6.2 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN EETTISYYS	36
	6.3 TULOSTEN TARKASTELUA	37
	6.4 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
	6.5 JATKOTUTKIMUSAIHEET	40

Lähteet.....	42
Liitteet.....	45

1. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TAUSTA

Sosiaali- ja terveysalalla sekä käytännön hoitotyössä kohdataan erilaisia ihmisiä, joista suuren osan muodostavat erilaisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt. Jokaisella on oikeus tulla kohdelluksi arvokkaasti, eettisesti ja kunnioittavasti ja tulla ymmärretyksi ja kohdatuksi omana itsenään (ETENE 2011). Jotta tätä periaatetta voidaan toteuttaa käytännössä, tulee työtä tekevällä olla ennakkoluulottoman asenteen lisäksi riittävästi tietoa siitä, millaista elämää vähemmistöön kuuluvat elävät. Tutkimustiedon avulla voidaan tarjota väylä, jonka kautta maailmaa pääsee katsomaan jonkun toisen silmien läpi.

Sateenkaariperheet ovat tulleet Suomessa tilastoihin näkyviin vuonna 2009, kun rekisteröidyssä parisuhteessa olevat saivat adoptio-oikeuden. Vaikka perheiden monimuotoisuus on alkanut pikkuhiljaa tulla esiin, se jää usein myös näkymättömiin tai tulee väärin tilastoiduksi. Vuoden 2020 lopussa rekisteröidyssä parisuhteessa tai avioliitossa samaa sukupuolta olevan kanssa eli 7426 henkilöä. Esimerkiksi avopareista suurin osa jää kuitenkin tilastoimatta, sillä heistä rekisteröidään vain parit, joilla on juridisesti yhteisiä lapsia. Sateenkaariperheitä oli vuoden 2020 lopussa yhteensä 3740 pariskunnan muodostamana. Näistä suurin osa oli naisparien muodostamia perheitä. Perheistä 949 oli sellaisia, joissa lapsi tai lapset asuivat kotona. Lapsiperheiden osuus samaa sukupuolta olevien perheistä on kasvanut viimeisten 20 vuoden aikana tasaisesti. Sateenkaariperheiden isien tilastoimisessa harhaa luo esimerkiksi se, jos lapset eivät asu virallisesti hänen luonaan tai jos hän ei ole lasten juridinen vanhempi (esimerkiksi kolmi- tai neliapilaperheet). (Solantaus 2008; Tilastokeskus 2021 a.) Sateenkaariperheistä moni jää näkymättömäksi, sillä lainsäädäntö ei tunnista sen kaltaisia vanhemmuuksia tai tunnistaa vain ne, jotka muistuttavat eniten heteroperhettä (Moring 2013).

Sateenkaariperheiden isistä on vain vähän tutkittua tietoa. Sateenkaariperheet ovat olleet marginaalissa elävä, mutta kasvava ryhmä, joiden tutkiminen on tärkeää uuden tiedon tuottamisen kannalta. Suomessa on hyvin vähän sateenkaariperheiden isiä koskevaa tutkimusta (Jämsä 2003; Lehtonen 2009; Solantaus 2008). Tietoa olisi kuitenkin tärkeää saada, jotta isät saavat äänensä kuuluviin, heidän paikkaansa yhteiskunnassa vahvistetaan ja ammattihenkilöt saavat lisätietoa tästä heterogeenisestä ryhmästä perheitä ja osaavat

ottaa heidän erityispiirteensä ja kokemuksensa huomioon hoitotyössä. (Jämsä 2003; Lahti ym. 2020.)

Sateenkaarivähemmistöön kuuluvat miehet kokevat tutkitusti hyvinvointiin heikentävästi vaikuttavia tekijöitä, kuten yksinäisyyttä, sanallista solvaamista sekä uhkailua. Lisäksi heidän voi olla vaikea löytää kumppania itselleen. (Kylmä ym. 2014.) Sateenkaariperheiden isät kuuluvat joskus myös päällekkäisiin vähemmistöihin. He saattavat kantaa sekä seksuaalivähemmistöön kuuluvan että usein myös hoivaavan isän roolia. Lisäksi heillä saattaa olla muita vähemmistörooleja, kuten etniseen taustaan, yhteiskuntaluokkaan tai koulutustaustaan liittyviä rooleja. Tätä voidaan kuvata termillä intersektionaalisuus. Intersektionaalisuudessa on kyse eriarvoisuudesta ja sen kasautumisesta. Yksittäinen henkilö voi olla monilla eri elämänalueilla joko etuoikeutettu tai syrjäytymisriskissä riippuen siitä, millaisiin olosuhteisiin hän on sattunut syntymään ja miten hänen elämänsä on edennyt. Erityisen ongelmallinen tilanne on silloin, kun mahdollisuuksia kaventavat tekijät kasautuvat samalle henkilölle tai ihmisryhmälle. (Crenshaw 1989; Lahti ym. 2020.)

Sateenkaariperheiden isyys nähdään edelleen vaikeasti saavutettavana tai jopa mahdottomana verraten heteroperheiden vanhemmuuteen tai sateenkaariperheiden äitiyteen. Sateenkaariperheet ovatkin joutuneet yhteiskunnan asettamien ehtojen ja rajoitusten vuoksi muodostamaan uusia käsityksiä vanhemmuudesta ja perheestä. Tärkeimmäksi on kehittynyt ajatus perheen lasten hyvinvoinnista, eräänlainen onnellisuuden odotus. Tämä on tuottanut haasteita, sillä kovien odotusten vuoksi varjoon jäävät lapsiperheiden ja sateenkaariperheiden mahdolliset ongelmat, joista ei uskalleta puhua ääneen. (Moring 2013.) Sateenkaariperheissä kasvaneet lapset ovat kuitenkin pääsääntöisesti aivan tavallisia lapsia ja nuoria iloineen ja suruineen. Kasvuympäristö ei altista heitä ongelmille mutta ei myöskään suojaa siltä. Erityispiirteenä on, että heteronormatiivisuuden kohtaaminen edellyttää heiltä hyviä voimavaroja. (Tuovila ym. 2018.)

Apiaisen vuonna 2015 julkaistussa kirjallisuuskatsauksessa sateenkaariperheiden äitien kokemuksista elämänsä koskien löydettiin kolme teemaa: eläminen perinteisestä heteroydinperheestä poikkeavassa perheessä, eläminen vähemmistöasemasta aiheutuvien ennakkokäsitysten kanssa sekä selviytyminen sateenkaariperheenä. Vanhemmuuden rooleja jouduttiin perheissä etsimään ja niihin vaikutti äitien asema joko biologisena tai sosiaalisena äitinä. Perheet kohtasivat syrjintää ja epäasiallista kohtelua, mikä vaikutti myös

lasten hyvinvointiin. Lapsen syntymän jälkeen sateenkaariyhteisön merkitys väheni ja oman perheen ja läheisten heteroperheiden merkitys kasvoi, mikä oli haaste sateenkaari-identiteetille. Läheisten tuki koettiin tärkeäksi perhe-elämässä. Sosiaali- ja terveydenhuollossa äidit kokivat kohtaavansa heteronormatiivisuutta, mikä vaikutti perheen hyvinvointiin. (Apiainen ym. 2018.)

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kuvata, miten sateenkaariperheiden isät kertovat omasta elämästään ja miten he kokevat sen. Tärkeää oli nimenomaan kuulla isien oma ääni heidän kertomanaan.

2. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

2.1 SATEENKAARIPERHE

Tilastokeskuksen (2021 b) mukaan perhe tarkoittaa yhdessä asuvaa avioparia, rekisteröityneen parisuhteen muodostamaa paria tai avoliitossa olevaa paria lapsineen, yhden vanhemman ja lapsen tai lasten muodostamaa perhettä tai pariskuntaa ilman lapsia. Tilastokeskus (2021 b) määrittelee lapsiperheeksi perheen, jossa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

Sateenkaariperheet ry (2021) määrittelee sateenkaariperheet lapsiperheiksi, joissa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. Sateenkaariperheet ry:n määritelmän mukaan seksuaalivähemmistöön kuuluvat määritellään henkilöiksi, joilla on omaan sukupuoleen kohdistuvia seksuaalisia ja/tai romanttisia tunteita. Setan määritelmän mukaan sukupuolivähemmistöihin ajatellaan kuuluvan transihmiset (kuten sukupuolettomat, transsukupuoliset, transvestiitit ja muunsukupuoliset) ja intersukupuoliset. Sukupuolettomat eivät koe edustavansa mitään määriteltyä sukupuolta. Transsukupuoliset ovat yleensä naisia tai miehiä, jotka kokevat sukupuolensa olevan eri kuin syntymässä saadut biologiset ominaisuudet osoittavat. Transvestiitit ilmentävät sekä nais- että miessukupuolta itsessään. Muunsukupuolisen sukupuoli on hänen itsensä määrittelemä yhdistelmä eri sukupuolia tai jotain niiden väliltä. Intersukupuolisuus tarkoittaa erilaisia fyysisiä variaatioita, joissa kehonpiirteet eivät ole tyypilliset vain nais- tai miessukupuolelle. (Seta ry 2021.) Henkilön oma kokemus on keskeinen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön tai sateenkaariperheeseen kuulumisessa (Lahti ym. 2020; Sateenkaariperheet ry 2021).

Miespariydinperhe tarkoittaa perhettä, jossa miespari jakaa juridisen vanhemmuuden keskenään. Tämä on harvinainen perhemuoto adoption ja sijaissyntyysjärjestelyjen ollessa kalliita ja vaikeasti saatavilla. Suomessa hedelmöityshoitolaki käytännössä kieltää sijaissyntytyksen sen eettisten haasteiden vuoksi (Finlex 2006; Moring 2013). Sateenkaariuusperheet ovat kahden olemassa olevan perheen yhdistymisen kautta muodostuneita perheitä, joissa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön. Apila- tai kumppanuusvanhemmuudella tarkoitetaan järjestelyä,

jossa lapsen tai lasten huolto jakaantuu kahden perheyksikön välille (esimerkiksi samaa sukupuolta olevan parin ja itsellisen henkilön tai miesparin ja naisparin yhdessä muodostama perhe). Myös yhden vanhemman perhe voi olla sateenkaariperhe. (Sateenkaariperheet ry 2021.)

Perhe-käsitteen määrittelyä on pyritty vuosikymmenten saatossa seksuaalivähemmistöjen näkökulmasta laajentamaan. Westoinin (1997) määritelmässä seksuaalivähemmistöihin kuuluvat muodostivat luovasti omat perheensä yhdistelemällä lapsuudenperheen ja suvun jäseniä, ystäviä ja lapsiperheeseensä tai parisuhteeseensa kuuluvia. Näin he loivat uuden perheen, joka ei ollut rajattu sukulaisuuteen. Toisesta näkökulmasta seksuaalivähemmistöihin kuuluvat luovat omia (lapsi)perheitään ja määrittelevät sen, kuten muutenkin pariskunnan muodostama (lapsi)perhe määritellään. Kehitys on edennyt niin, että seksuaalivähemmistöille on tarjoutunut mahdollisuus saada omia lapsia erilaisilla menetelmillä. (Stacey 1996.) Tämän tyyppiset perhemääritelmäkään eivät kuitenkaan tarjoa sanoja ja konteksteja sille, että lapsella esimerkiksi voi olla useampia hoivaa tarjoavia vanhempia. Jämsän (2003) tutkimuksessa homomiehet itse määrittelevät puheessaan perheen monitahoiseksi, ristiriitaiseksi ja tilannesidonnaiseksi. He kuvaavat perhettään tunneyhteyden, yhdessäolon tai yhteisöllisyyden kautta. Perhe määritellään monikerroksiseksi ja kehämäiseksi, jossa kehien sisään muodostuu eritasoisia perheitä. Perhe myös määrittyi erilaiseksi eri perheenjäsenten näkökulmasta katsottuna.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa sateenkaariperheellä tarkoitetaan perhettä, jonka isä tai isät kuuluvat seksuaalivähemmistöön. Perheissä on yksi tai useampi alle 18 vuotias lapsi. Tutkimusten kohteena olleet isät ovat saaneet määritellä oman perheensä ja siihen kuuluvat henkilöt itse.

2.2 SATEENKAARIPERHEEN ISÄ

Sateenkaariperheiden isät voivat olla miespariydinperheiden isiä, sateenkaariuusperheiden isiä, transsukupuolisen vanhemman tai vanhempien perheitä tai apila- tai kumppanuusvanhemmuuden kautta isäksi tulleita. Sateenkaariperheiden isiä voi olla myös polyamorisissa perheissä, joissa perhe elää polyamorisessa suhteessa ja kasvattaa lapsia

yhdessä ja joissa isä tai isät kuuluvat seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön. (Lahti ym. 2020; Sateenkaariperheet ry 2021.)

Jämsä (2003) käsittelee työssään vanhemmuuden, isyyden ja homoisan terminologiaa ja positioiden nimeämistä. Hän kuvaa homoisä-termin kertovan mieheyden, vanhemmuuden ja homouden yhtäaikaisesta esiintymisestä yksilön elämässä. Vanhemmuus-käsitteen ajatellaan olevan läheisessä yhteydessä perhe-käsitteeseen, sillä vanhemmuus rakentuu suhteessa perheen määrittelyyn. Hän sanoo isän ja äidin käsitteiden olevan hyvin tunnelatautuneita ja yhteydessä toisiinsa, sillä *”ne sisältävät itsessään oletuksen toisistaan”* (Jämsä 2003, 22). Tätä pohtiessa huomataan, kuinka sukupuolen ja vanhemmuuden termit ovat jo pitkään olleet yhteydessä toisiinsa, mutta homouden ja vanhemmuuden yhdistämiseen ei vielä ole ollut sopivaksi muodostunutta sanastoa (Jämsä 2003).

Tässä kirjallisuuskatsauksessa isällä tarkoitetaan sateenkaariperheen vanhempaa, joka määrittelee itsensä miessukupuoliseksi. Tässä tutkimuksessa käytetään termiä sateenkaariperheen isä amerikkalaisissa tutkimuksissa käytetyn *”gay dad”* eli homoisan tilalla, sillä sateenkaariperhe on suomalaisessa tutkimuksessa yleisesti vakiintunut termi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöperheistä keskusteltaessa (Lahti ym. 2020). Homoisan tai homovanhemman käsite on myös suomenkielisessä tutkimuksessa koettu miesten itsensä toimesta ongelmalliseksi, sillä sen kautta nousee esille seksuaalisuuden ja vanhemmuuden irrallisuus toisistaan (Jämsä 2003).

3. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on systemaattisen kirjallisuuskatsauksen keinoin selvittää, miten sateenkaariperheiden isät kertovat perhe-elämästään ja kokemuksistaan siihen liittyen. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus menetelmänä mahdollistaa olemassa olevan tiedon esittelyn ja synteetin ammattilaisten ja tulevien tutkijoiden tarpeisiin. Tavoitteena on kartoittaa tämänhetkistä tietoa aiheeseen liittyen ja tuottaa uutta tietoa sateenkaariperheiden isien kohtaamisen tueksi. Näin luodaan pohjaa myös tulevalle tutkimukselle aiheesta, erityisesti Suomessa, jossa tutkimustieto on vielä vähäistä. Tärkeä tavoite oli myös mahdollistaa isien oman äänen kuuluminen, sillä vähemmistöön kuuluvana ihmisryhmänä se ei ole heille itsestään selvää.

Tutkimuskysymys:

1. Mitä sateenkaariperheiden isät kertovat perhe-elämästään?

4. KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN

Kirjallisuuskatsaus on kirjallisuudesta muodostettu synteesi tiedosta, joka koskee jotakin tiettyä aihetta tai kysymystä. Prosessin aikana etsitään vastausta määriteltyihin tutkimuskysymyksiin keräämällä tietoa systemaattisesti ja analysoimalla sitä. Kirjallisuuskatsaus tarjoaa uutta tietoa esittelemällä ja yhdistämällä olemassa olevia tutkimuksia ja luomalla niistä uutta. Tämä hyödyttää muita tutkijoita ja lukijoita tarjoamalla koosteen olemassa olevasta tutkimustiedosta. (Aveyard 2014, Bettany-Saltikov 2012, Hirsjärvi ym. 2008.) Kirjallisuuskatsauksessa oleellista on systemaattinen tiedonkeruu, avoimesti kuvattu prosessi sekä tutkimustiedon tarkka analyysi ja synteesi. Katsaus voi tuottaa myös uutta tietoa olemassa olevia tutkimuksia hyödyntämällä. Sen avulla voidaan myös estää yhden tutkimuksen tuottaman tiedon käyttäminen virheellisesti kontekstin ulkopuolella. (Aveyard 2014.)

Kolme kirjallisuuskatsauksen päätyyppiä ovat kvantitatiivinen, kvalitatiivinen ja metodien yhdistelmää käyttävä katsaus. Kvantitatiivisessa katsauksessa tutkimuksen kohteena ovat vain kvantitatiiviset tutkimukset, kvalitatiivisessa katsauksessa kvalitatiiviset. Metodeja yhdisteltäessä kohteena on kumpiakin tutkimuksia. (Bettany-Saltikov 2012.) Tässä kirjallisuuskatsauksessa tutkimuksen kohteena olevista suurin osa oli kvalitatiivisia tutkimuksia, lisäksi oli kolme monimenetelmätutkimusta ja yksi kvantitatiivinen tutkimus.

Aiheen tulee tarjota alalle uutta näkökulmaa tai täydennystä olemassa olevaan tietoon. Tutkimusta on kiinnostavampaa tehdä, mikäli aihe todella kiinnostaa tutkijaansa. Aiheen sisällä valitaan yksi tai useampi tutkimuskysymys, jotka tarkentavat aiheen. (Aveyard 2014, Bettany-Saltikov 2012.) Tutkimuskysymys ei saa sisältää ennakkokäsityksiä, vaan sen pitää olla muotoiltu neutraalisti. (Aveyard 2014.)

Tutkimuskysymystä jäsennettiin PICO:n avulla. Lyhenne muodostuu kirjaimista P (terveysongelma ja potilasryhmä, jota tutkitaan), I (tutkittava ilmiö), Co (konteksti). (Aveyard 2014; Bettany-Saltikov 2012; Hotus 2021; Tampereen yliopiston kirjasto 2021.) Tässä katsauksessa PICo muodostui seuraavasti:

P= sateenkaariperheiden isät

I= perhe-elämä ja vanhemmuus

Co= isien oman näkökulman esille tuominen

4.1 KIRJALLISUUSHAKU

Hakusanoina käytettiin homosexual tai gay ja father, gay father tai gay dad ja family life sekä sateenkaari* tai homo* ja isä. Tietokantoina käytettiin Cinahl, Medic ja PsycInfo -tietokantoja. Lisäksi kaikki löydetyt lähteet käytiin manuaalisesti läpi ja lähdeluetteloista poimittiin soveltuvat tutkimukset mukaan. Tietokantarajauksina olivat tutkimusartikkeli, artikkelin kieli suomi tai englanti, julkaistu vuosina 2000-2021 sekä kokotekstin tuli olla saatavilla. Tutkimusten tuli vastata asetettuun tutkimuskysymykseen.

Hakutulos edellä mainituin kriteerein oli kokonaisuudessaan 101 kappaletta. Tietokantojen päällekkäisiä tutkimuksia löytyi 3 kpl. Otsikon ja tutkimuskysymysten vertailun jälkeen tutkimusten tiivistelmät luettiin ja valittiin yhteensä 19 artikkelia. Näistä pois valikoitui vielä 5, jotka eivät kokotekstin perusteella vastanneet tutkimuskysymykseen.

Tutkimukseen valikoitui kaikkiaan 14 artikkelia, joista Cinahlista 6, Medicistä 0 ja manuaalisen haun kautta 8. Kaikki valikoituneet artikkelit arvioitiin laadun osalta ja niiden saamat pistemäärät todettiin riittäväksi. Ennalta asetettua pisterajaa ei oltu määritelty, vaan arviointi tapahtui kokonaisuutena.

Kaavio 1. Hakuprosessi.

Tutkimuskysymys:

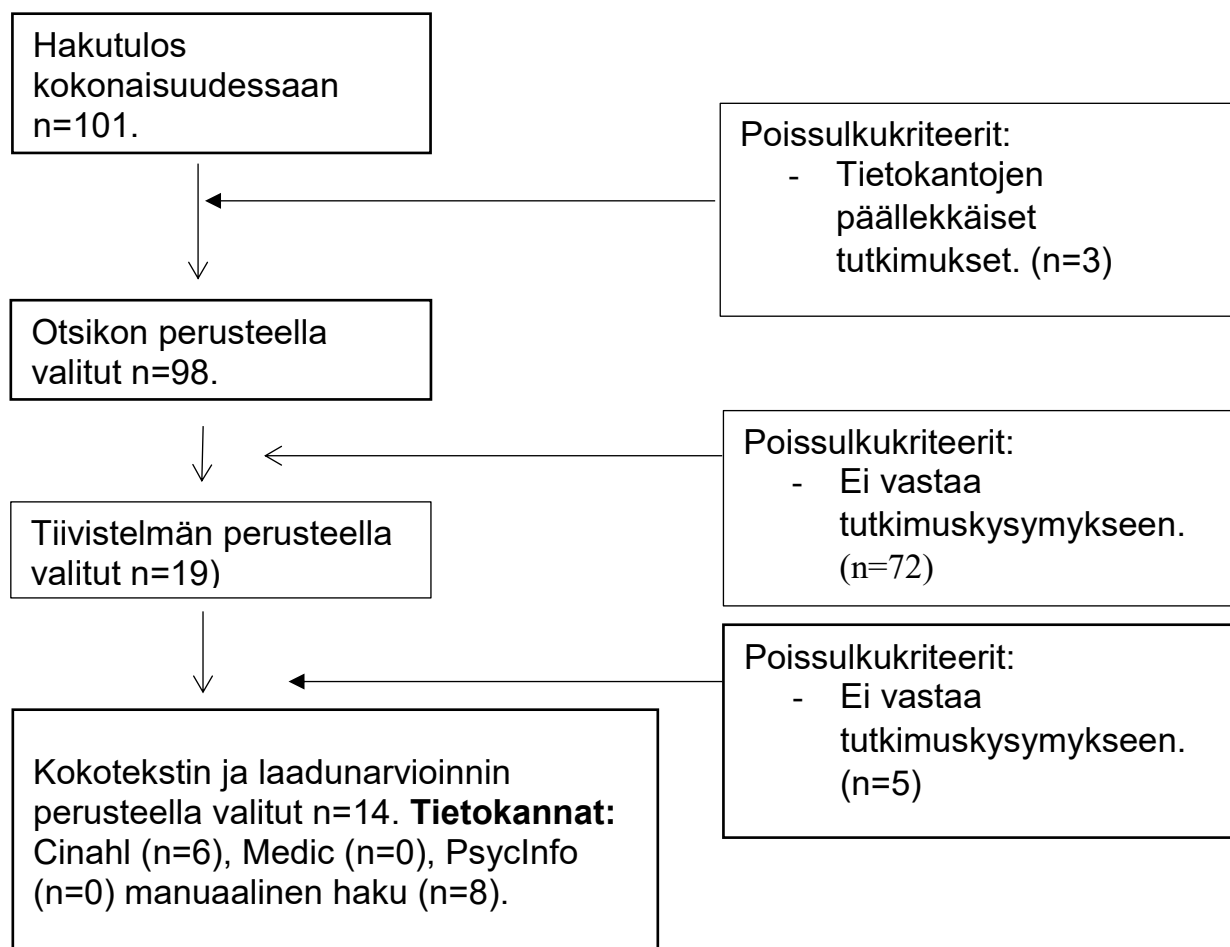
1. Mitä sateenkaariperheiden isät kertovat perhe-elämästään?

Hakusanat: homosexual or gay and father, gay father or gay dad and family life, sateenkaari* or homo* ja isä

Tietokannat: Cinahl (n=52), Medic (n=9), PsycInfo/Ovid (n=31) manuaalinen haku (n=11).

Sisäänottokriteerit:

- Tutkimusartikkeli, kielinä suomi tai englanti.
- Julkaistu vuosina 2000-2021.
- Kokoteksti saatavilla.
- Vastaa asetettuun tutkimuskysymyksen.
- Isien oma näkökulma.

Taulukko 1. Viitteiden valinta tietokannoittain.

Viitetietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Viitteiden lukumäärä	Otsikon perusteella valitut	Abstraktin perusteella valitut	Kokotekstin perusteella valitut
Cinahl	homosexual OR gay AND father	Tutkimusartikkeli. Julkaisuvuosi 2000-2021. Kielenä englanti tai suomi. Peer reviewed. Kokoteksti saatavilla.	52	49	8	6
Medic	homosexual OR gay AND father sateenkaari* OR homo* AND isä	Tutkimusartikkeli. Julkaisuvuosi 2000-2021. Kielenä englanti tai suomi. Kokoteksti saatavilla.	9	9	0	0
PsycInfo	gay father OR gay dad AND family life	Tutkimusartikkeli. Julkaisuvuosi 2000-2021. Kielenä englanti tai suomi. Kokoteksti saatavilla.	31	31	0	0
Manuaalinen haku		Tutkimusartikkeli. Julkaisuvuosi 2000-2021. Kielenä englanti tai suomi. Kokoteksti saatavilla.	11	11	8	8

4.2 AINEISTON KUVAUS

Aineistosta laadullisia tutkimuksia 10 kpl ja määrällisiä 1 kpl sekä monimenetelmätutkimuksia 3 kpl. Tutkimusten osallistujamäärät vaihtelivat kolmesta seitsemäänkymmeneen mieheen. Tutkimukset olivat valmistuneet vuosina 2005-2019. Tutkimukset oli tehty pääosin Yhdysvalloissa, mutta mukana oli myös tutkimukset Israelista ja Iso-Britanniasta. Tutkittavat olivat enimmäkseen valkoihoisia, taloudellisesti hyvin toimeentulevia ja korkeakoulutettuja miehiä. Mukana oli myös joitakin muiden etnisten ryhmien edustajia. Aineiston kuvaus liitteessä 1.

Tutkimusmenetelmänä kolmessa tutkimuksessa oli fenomenologinen tutkimus (Giesler 2012; Vinjamuri 2015 a; Vinjamuri 2015 b). Analyysimenetelminä käytettiin mm. diskurssianalyysia (Baker 2019). Katsauksen ainoassa puhtaasti kvantitatiivisessa tutkimuksessa (Shenkman & Shmotkin 2014) mittareina käytettiin elämäntyytyväisyyttä kuvaavaa SLWS-mittaria, tasapainoa kuvaavaa ABS-mittaria, onnellisuutta kuvaavaa HS-mittaria, masennusmittari CES-D:tä sekä elämäntarkoitusta kuvaavaa MIL-mittaria. Lisäksi yhdessä kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettiin Voydanoffin (2005) työn ja perheen tasapainoa käsittelevää mallia datan analysoinnissa (Richardson ym. 2012). Muissa kvalitatiivisissa tutkimuksissa analyysi tapahtui aineistolähtöisesti.

4.3 AINEISTON ANALYYSI

Kirjallisuuskatsauksen tekeminen aloitettiin muodostamalla tutkimuskysymys. Seuraavassa vaiheessa kirjallisuuskatsausta etsittiin julkaistua ja julkaisematonta tutkittua tietoa. Tiedon luotettavuutta arvioitiin tarkasti, jotta voitiin valita parhaat lähteet katsausta varten. Tutkimuksista valittiin ne, jotka vastasivat tutkimuskysymykseen sisäänotto- ja poissulkukriteerejä hyödyntämällä. (Aveyard 2014, Bettany-Saltikov 2012.) Tutkimusten luotettavuus arvioitiin. (Aveyard 2014.)

Kirjallisuuteen tutustuttiin lukemalla sitä, kunnes sisältö tuli tutuksi tutkijalle. Tutkimuksista etsittiin päätulokset, jotka nostettiin esille. Tutkimusraporteista tehtiin taulukko (liite 1), jossa on luetteloitu niiden tärkeimmät tiedot: tekijä ja ajankohta, tutkimuksen tarkoitus, tutkimustyyppi, päätulokset ja luotettavuuden arviointi. (Aveyard 2014.) Tutkimuksessa

mukana olevista lähteistä etsittiin sopivia lauseita, jotka olivat tutkimuskysymyksiin vastaavia alkuperäisilmaisuja. Analysoitava informaatio pelkistettiin lyhyemmiksi ilmauksiksi. Pelkistykset yhdistettiin alaluokiksi ja niistä muodostettiin yläluokkia. Liitteenä 1 esimerkki yhden yläluokan osalta prosessin kulusta. Yläluokkana on isyys prosessina. Tärkeää oli huomioida tutkimuskysymys: kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on vastata juuri sille asetettuihin kysymyksiin.

Löydöksiä tarkasteltiin kriittisesti ja aineistoon toistuvasti palaten. Tärkeää oli huomioida teemat, jotka eivät tue toisiaan ja/tai kokonaisuutta ja arvioida koko prosessin ajan kirjallisuuskatsauksen kohteena olevan materiaalin luotettavuutta sekä tutkimusten otoskokoa ja laajuutta. Muodostuneiden luokkien avulla oli tarkoitus vastata tutkimuskysymykseen ja raportoida tiedon synteesi uudesta näkökulmasta. Lopuksi saatu tieto yhdistettiin kontekstiinsa ja sitä tarkasteltiin kriittisesti. (Aveyard 2014, Bettany-Saltikov 2012.)

Tämän kirjallisuuskatsauksen aineisto analysoitiin induktiivisen eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Analyysia ohjaa tällöin tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset. (Hirsjärvi ym. 2008.) Katsauksen monimenetelmätutkimusten kvantitatiivisten osien ja yhden kvantitatiivisen tutkimuksen osalta numeraalinen aineisto tulkittiin sanallisesti.

Tulokset raportoitiin taulukoina ja sen lisäksi kirjallisesti päätulosten osalta. Saatuja tuloksia arvioitiin kriittisesti. Tuloksia tarkasteltaessa ja raportoitaessa huomioitiin myös eettiset ja luotettavuuteen liittyvät tekijät. Tärkeää oli myös pohtia, mikä on tulosten käytännön hyöty ja millaista jatkotutkimusta aihe vielä kaipaa. (Bettany-Saltikov 2012.)

5. TULOKSET

Analyysin tuloksena syntyi neljä näkökulmaa sateenkaariperheiden isien elämään: vanhemmuus, suhteet läheisiin, vähemmistöstressi sekä perhe osana yhteiskuntaa. Kukin sisälsi useita tapoja tarkastella lähemmin isien arkea ja vanhemmuutta. Ks. taulukko 2, aineiston analyysin tulokset.

Taulukko 2. Aineiston analyysin tulokset.

SATEENKAARIPERHEIDEN ISIEN
ELÄMÄÄ

VANHEMMUUS

Isyyden muodostuminen.
Parisuhde ja perhe.
Roolien jako.
Perheen ja muun elämän
yhteensovittaminen.

SUHTEET LÄHEISIIN

Suhde
lapsuudenperheeseen.
Suhde lapsiin.
Suhde ystäviin ja
sateenkaariyhteisöön.

VÄHEMMISTÖSTRESSI

Kaapista ulostulon eri
ulottuvuudet.
Heteronormatiivisuuden
kohtaaminen.
Intersektionaalisuuden
taakka.

PERHE OSANA YHTEISKUNTAA

Normista poikkeava perhe.
Naisen mallin puute.
Ylpeys omasta perheestä ja
identiteetistä.

5.1 VANHEMMUUS

5.1.1 Isyyden muodostuminen

Päätös tulla vanhemmaksi nousi esille erityisesti Petersonin ym. (2010) tutkimuksessa. Isät pohtivat päätöstään erilaisten vaikuttimien kautta. Ulkopuolinen tuki oli merkityksellistä, samoin aiemmat kokemukset lapsista. Isät pohtivat, mitä he haluavat elämältään – vanhemmuuttako? Taloudellista tilannetta ei tutkimuksessa pidetty merkityksellisenä tekijänä vanhemmuutta pohdittaessa, tosin tutkimuksen kohteena oli vain kolmen haastateltavan joukko. Wellsin (2011) tutkimuksessa päätös tulla vanhemmaksi koettiin ajatuksena, joka kypsyy ajan myötä identiteetin pikkuhiljaa muuttuessa.

Schacherin, Auerbackin ja Silversteinin (2005) tutkimuksessa vanhemmuuden prosessin aloittaminen vaikutti tutkittavien miesten rooliodotuksiin. He kokivat, että heiltä odotetaan maskuliinisen heteromiehen roolin kantamista ja näkivät seksuaalivähemmistöön kuulumisen ja isyyden olevan ristiriidassa keskenään. Henkilökohtaista kasvua kuvattiin myös Petersonin ym. (2010) sekä Wellsin (2011) tutkimuksissa tärkeänä osana isyyttä. Gianinon (2008) tutkimuksessa isät kertoivat identiteetin muutoksen olleen merkittävä: *”... identification as gay men who happened to be fathers to one now where their primary identification was as fathers who happened to be gay.”* (Gianino 2008, 233.) Tämän roolikonfliktin ratkaiseminen vei aikaa ja vaati paljon resursseja ennen kuin miehet kokivat olevansa valmiita isyyteen.

Bensonin, Silversteinin ja Auerbackin (2008) tutkimuksessa taas tutkittiin miehiä, jotka olivat saaneet lapsia aiemman heteroseksuaalisen suhteen aikana ja muodostaneet homomiehen identiteetin myöhemmällä iällä. Vanhemmuutta toivoessaan he kokivat sekä ulkopuolista että sisäistä painetta elää perinteistä miehen roolia, mennä naimisiin ja saada lapsia. Heille vanhemmuus ja perheen perustaminen olivat keinoja paeta homoutta ja todistaa omaa miehisyyttä. Lasten syntymä kuitenkin nosti seksuaalisen suuntautumisen kriisin tutkittaville itselleen pintaan ja aiheutti identiteetin etsinnän vaiheen: *”Am I a father or am I gay?”* (Benson ym. 2008, 13.)

Adoptioon liittyvät asiat osana isyyden muodostumisen prosessia nousivat esille Vinjamurin (2015 a) sekä Wellsin (2011) tutkittavien puheessa. Adoptio koettiin sekä haasteena että osana isäksi tulemistä. Lapsen äidittömyydestä oltiin huolissaan (Vinjamuri 2015 a) ja adoptio koettiin henkisesti ja taloudellisesti raskaana prosessina (Wells 2011). Isät olivat kuitenkin halukkaita adoptoimaan eri rotua tai etnisyyttä edustavan lapsen ja halusivat vähemmistöä edustamalla tarjota lapselleen mahdollisuuden oppia avarakatseisuutta (Wells 2011).

5.1.2 Parisuhde ja perhe

Parisuhteeseen liittyen tutkimuksissa kuvattiin pääosin positiivisia muutoksia. Parisuhteiden koettiin parantuneen ja läheisyyden ja intiimiyden lisääntyneen (Gianino 2008; Peterson ym. 2010; Schacher ym. 2005; Wells 2011). Parisuhteita kuvattiin kestävämmäksi ja läheisemmäksi. Bergmanin ym. (2010) tutkimuksessa sen sijaan parisuhteen romantiikka ja intiimiyden vähenivät mutta pysyivät silti kohtuullisella tasolla. Tutkimuksen aikana ei tapahtunut eroja parisuhteista. Myös haasteita parisuhteessa oli mm. ajankäytön suhteen (Richardson ym. 2012). Wellsin (2011) tutkimuksessa tutkittavat kertoivat parisuhteen riitojen lisääntyneen vanhemmuuden myötä.

Elämän eri osa-alueiden tärkeysjärjestyksen muuttumista perhekeskeisemmäksi kuvattiin useassa tutkimuksessa (Peterson ym. 2010; Richardson ym. 2012). Shenkmanin ja Shmotkinin (2014) tutkimuksessa isyys ja parisuhde tuottivat tyytyväisyyttä elämään ja psykologista hyvinvointia. Tutkimuksen mukaan isyys vaikutti hyvinvointia lisäävästi, samoin parisuhde, ja erityisen hyvät tulokset olivat miehillä, jotka olivat sekä isiä että parisuhteessa. Myös Bergmanin ym. (2010) tutkimuksen mukaan miesten itsetunto kohosi vanhemmuuden myötä runsaasti ja he kokivat ylpeyden tunteita elämästään. Useimmat tutkittavat priorisoivat perheen muun elämän edelle (Bergman ym. 2010; Richardson ym. 2012). Bergmanin ym. (2010) tutkimuksessa isät kertoivat vanhemmuuden muuttaneen perheen merkityksellisyyttä kuten he etukäteen ajattelivatkin: *"It's what we planned; every time you change, you gain something, and you miss out on something."* (Bergman ym. 2010, 122.) Toisaalta isyys koettiin myös uuvuttavana (Gianino 2008; Peterson ym. 2010). Vanhemmuudessa koettiin haasteita: isät kertoivat kärsivänsä väsymyksestä ja

eristäytyneisyydestä sekä yksinäisyydestä lapsen kanssa ollessaan (Gianino 2008). Myös Petersonin ym. (2010) tutkimuksessa tutkittavat kertoivat yllättyneensä isyyden aiheuttamasta uupumuksesta.

Carrollin (2018 b) tutkimuksessa omana ryhmänään erottautuivat sateenkaariperheiden yksinhuoltajaisät. He olivat vähemmistö tutkittujen joukossa. Erityisenä haasteena arjessa oli jaksaminen, toisaalta isät kokivat ylpeyttä pärjäämisestä. Yksinhuoltajuus nähtiin myös supervoimana, motivoivana, omistautumisena ja resilienssiä parantavana tekijänä. Lasten puolesta koettiin huolta, siltä varalta, että ainoalle huoltajalle tapahtuisi jotakin. Yksinhuoltajaisät saivat parisuhteessa eläviltä tukea ja empatiaa.

5.1.3 Roolien jako

Elämän koettiin olevan tasapainoilua eri roolien välillä. Ystävyys kumppanin kanssa koettiin merkitykselliseksi perheen toimivuuden kannalta, samoin toisen tukeminen ja yhteinen halu vanhemmuuteen. (Gianino 2008; Giesler 2012; Richardson ym. 2012.) Elämä oli myös tasapainoilua henkilökohtaisten roolien ja ympäristön asettamien rooli-odotusten välillä. Wellsin (2011) tutkimuksessa todettiin, että *"... these men are behaving in ways that are outside of the norm for men in Western society and taking on roles for which there are no role models."* (Wells 2011, 162.) Valmiita roolimalleja ei ole olemassa vaan isät joutuivat etsimään paikkansa ja luomaan oman roolinsa itse. Samalla he kokivat sosiaalista painetta uraorientoituneeseen elämään miehen roolissa (Wells 2011). Toisaalta tämä antoi isille vapauden valita oma tiensä sekä luoda itselleen ja toisilleen sopivat vanhemmuuden ja muun elämän roolit (Schacher ym. 2005). Parisuhteen kestolla oli merkitystä rooli- ja onnistumisen kannalta. Pitkä parisuhde ennen adoptiota ennusti roolien sujuvaa uudelleenjakoa Gianinon (2008) tutkimuksessa.

Roolijako isien kesken koettiin toimivimmaksi rakentaa heidän toiveidensa, osaamisensa ja persoonallisuuden piirteidensä sekä elämäntilanteen mukaan. Kummallakin isällä oli oikeus ja mahdollisuus vahvistaa omaa hoivaviettiään ja toteuttaa sitä. Perheissä ei ollut perinteisiä äidin ja isän rooleja vaan molemmat isät toteuttivat kumpaakin tehtävää omalla tavallaan. Feminiinisuuden ja maskuliinisuuden rajat olivat joustavat. (Gianino 2008; Giesler 2012;

Schacher ym. 2005; Wells 2011.) Gianinon (2008) tutkimuksessa haastateltavat kertoivat jakavansa tehtävät puoliksi tai kumppanien toiveiden mukaisesti. Wellsin (2011) tutkimuksen mukaan elämäntilanne jakoi rooleja: hoivaajan rooli muodostui luontevasti toiselle isistä, mikäli hän jäi työelämästä pois lasta/lapsia hoitamaan. Työelämään jäänyt isä taas saattoi potea syyllisyyttä ”huonosta isyydestä”. Joissakin tapauksissa elättäjän rooli nousi isillä entistä tärkeämmäksi, kun taloudellinen vastuu lapsesta koettiin suureksi. (Richardson ym. 2012.) Myös Schacherin ym. (2005) tutkimuksessa elättäjän rooli oli vahva tekijä isien työnjakoa määriteltäessä. Tasapuolinen työnjako perheessä koettiin tärkeäksi (Schacher ym. 2005).

Eroavaisuuksia oli perheiden kesken sen mukaan, minkä ikäisen lapsen adoptiosta oli kyse: roolien rakentuminen oli nopeampaa ja vaativampaa isomman lapsen kohdalla, kun vauvaikäisen vanhemmat saivat rauhassa rakentaa omaa vanhemmuuttaan. Kommunikaatiota pidettiin oleellisen tärkeänä roolien rakentamisessa. (Gianino 2008.)

5.1.4 Perheen ja muun elämän yhteensovittaminen

Muutokset työnkuvassa tulivat esille tärkeänä keinona hallita muuttuvaa arkea Bergmanin ym. (2010) ja Richardsonin ym. (2012) tutkimuksissa. Bergmanin ym. (2010) tutkimuksessa työhön liittyviä muutoksia teki 70 % vastaajista: esimerkiksi muutti työaika, jäi koti-isäksi tai vaihtoi työpaikan sopivampaan. 53 % vastaajista teki uhrauksia ja menetti mahdollisuuksia työssään. Myös Richardsonin ym. (2012) tutkittavat pyrkivät priorisoimaan perhe-elämän työn edelle ja tekivät sen vuoksi tarpeellisia muutoksia työnkuvaan. Osa tutkittavista jäi kotiin lasta hoitamaan tai vähensi työaikaansa. Jotkut vähensivät työmatkojen tekemistä tai työhön liittyviä muita sosiaalisia tilanteita. Tutkittavat halusivat pyhittää aikansa perheelle enemmän kuin aiemmin tärkeänä pitämälleen työlle. Osalle tutkittavista sen sijaan elättäjän rooli tuli entistä tärkeämmäksi taloudellisen vastuun lisääntyessä, jolloin työtä pyrittiin tekemään enemmän. Richardsonin ym. (2012) tutkimuksessa tutkittavat nostivat työn ja perheen yhdistämisen haastavuuden kannalta merkityksellisenä tekijänä esille työpaikan perheystävällisyyden ja joustavuuden. Osa tutkittavista kehui työpaikkaansa esimerkiksi lasten hoidon tai sairastapausten kannalta joustavaksi, mikä mahdollisti perhe-elämän ja

uran yhdistämisen sujuvammin. Bergmanin ym. (2010) tutkimuksessa isyys lisäsi yhteisöllisyyttä työpaikalla erityisesti muiden isien kanssa.

Richardsonin ym. (2012) tutkimuksessa myös tuotiin esille aikataulutuksen merkitys perheen hyvinvoinnin kannalta. Lastenhoidon järjestäminen pyrittiin hoitamaan perheelle sopivalla tavalla (Bergman ym. 2010; Richardson ym. 2012). Työelämässä isät tarvittaessa kiristivät työtahtia tai tekivät vain pakolliset tehtävät jättäen ylimääräiset tekemättä poiketen aiemmasta tavastaan (Richardson ym. 2012). Gieslerin (2012) tutkimuksessa isät kertoivat aikatauluttavansa perheelle aikaa muulta elämältä jättäen esimerkiksi vapaa-ajan rientoja vähemmälle isyyden tieltä.

Isyys toi mukanaan myös konkreettisia muutoksia elämäntyylissä Bergmanin ym. (2010) tutkimuksen mukaan. 65 % tutkituista perheen tulot olivat pienentyneet työtuntien vähentämisen myötä. 65 % tutkituista oli hankkinut uuden auton, 68 % koti- tai lastenhoitoapua. 63 % tutkituista oli tehnyt muutoksia asumisessa: hankkinut isomman kodin tai remontoinut. 90 % oli tehnyt muutoksia matkustamiseen ja aiempien pitkien ulkomaanmatkojen ja viikonloppureissujen sijaan teki nyt matkoja lapsuudenperheen luo ja perheenä. Tutkitut myös lahjoittivat rahaa hyväntekeväisyyteen aiempaa enemmän.

Taloudelliset tekijät nousivat esille vain murto-osalla tutkittavista tärkeänä perheen ylläpidon kannalta (Peterson ym. 2010; Richardson ym. 2012). Tähän lienee syynä se, että tutkimusten kohteena olivat pääosin hyvin toimeentulevat, hyvissä palkkatöissä olevat miehet. Osalla isistä esimerkiksi Richardsonin ym. (2012) tutkimuksessa oli mahdollisuus siihen, että toinen pariskunnan osapuolista jäi kotiin hoitamaan lasta ja toiselle lankesi suurempi rooli perheen elättäjänä. Ainoa tutkittavien ryhmä, jolla taloudelliset tekijät nousivat haasteeksi, olivat isäksi heteroseksuaalisessa suhteessa tulleet, myöhemmin homomiehen identiteetin muodostaneet miehet Carrollin (2018 b) tutkimuksessa. Heistä osalla oli jopa suuria vaikeuksia raha-asioiden suhteen. Luokkaero muihin vahvasti erillisyyden kokemusta vertaistuen suhteen: *”As much as it is support, it does hurt a lot to be here. ... They all are living the ‘American Dream’ while I’m living in a room and I’m in debt .. I can’t rise above it.”* (Carroll 2018 b, 113.)

Isyys oli tutkittaville myös valinta, joka vaikutti muuhun elämään monella tavoin. Osa isistä jäi pois työelämästä (Richardson ym. 2012). Isät kertoivat myös isyyden aiheuttaneen sen, että esimerkiksi seksielämälle ja matkustelulle jäi vähemmän aikaa (Gianino 2008; Giesler

2012; Wells 2011). Itsenäisyyden ja vapaa-ajan menetyksestä kerrottiin myös (Bergman ym. 2010; Giesler 2012), mutta todettiin että oman ja yhteisen ajan muuttuminen perheajaksi oli perheen arvojen mukaista (Gianino 2008). Bergmanin ym. (2010) tutkimuksessa vastaajat kertoivat fyysiseen hyvinvointiin liittyvien asioiden, kuten treenaamisen ja riittävän unen olevan aiempaa heikommalla tolalla, mutta ruokavaliosta ja hygieniasta pyrittiin pitämään huolta.

5.2 SUHTEET LÄHEISIIN

5.2.1 Suhde lapsuudenperheeseen

Gianinon (2008) ja Gieslerin (2012) tutkimuksissa tutkittavat kuvasivat lapsuudenperheen ja lähipiirin reaktioiden vanhemmuuteen olevan vastustuksen ja huolen sävyttämiä. Lapsen etninen tausta herätti kysymyksiä. Sukupuolella oli myös merkitystä: läheiset osoittivat huolensa tyttöjen kohdalla äidin mallin puutteesta. Osan perhe ei tunnustanut lasta osaksi sukua edes siinä tapauksessa, että lapsi oli biologisesti miehen oma ja saanut alkunsa sijaissyntyjän avulla. Välit sateenkaariperheeseen saatettiin katkaista kokonaan. Heteronormatiivisuus nosti päätään reaktioissa. (Giesler 2012.) Osa tutkittavista kertoi myös vastakkaisista kokemuksista ja hyvän yhteyden muodostumisesta lapsuudenperheeseen (Giesler 2012; Vinjamuri 2015 b).

5.2.2 Suhde lapseen

Omalle lapselle kertomisesta puhuttiin Bensonin ym. (2008), Gieslerin (2012), Petersonin ym. (2010) ja Vinjamurin (2015 a) tutkimuksissa. Tutkittavista osa koki, että lapselle/lapsille ei ollut hyvä kertoa homoudestaan ”virallisesti” vaan antaa sen tulla ilmi osana normaalia päivittäistä elämää. Kertominen ei ollut tutkittavien mielestä tarpeen, vaan asiasta tulisi osa lapsen elämäkatsomusta, kun he saisivat rauhassa kasvaa lähellään isä, joka tiedostaa oman seksuaalisen suuntautumisen osana identiteettiään. (Giesler 2012; Peterson ym. 2010.) Vinjamurin (2015 a) tutkimuksen osallistujat kokivat vanhemman seksuaalisen

suuntautumisen olevan lapselle tärkeä tieto alusta asti. Bensonin ym. (2008) tutkimuksen heterosuhteessa isäksi tulleista miehistä osa (30 %) kertoi lapsille suuntautumisestaan, osa ei. He kokivat tärkeämpänä sen, millainen suhde lapseen on kuin että tietääkö hän isänsä suuntautumisesta. Osan lapset tiesivät asiasta jo ennen kuin isät siitä kertoivat. Ulostulo lapsille koettiin käänteentekevästä oman identiteetin vahvistumisen kannalta. Sen kerrottiin vahvistavan isyyttä ja tekevän isä-lapsisuhteesta läheisemmän. (Benson ym. 2008.)

Vinjamurin (2015 a) tutkimuksessa isät kertoivat lastensa kokevan ylpeyttä perheestään. He kertoivat tuntevansa itsensä sekä opettajiksi että oppilaiksi lastensa navigoidessa sosiaalisen ympäristön haasteissa. Isät myös halusivat antaa lapsilleen lupa kertoa elämäntarinansa itse haluamallaan tavalla ja laajuudella: ”... *the story is going to be hers...*” (Vinjamuri 2015 a, 262.) Kokemusten jakaminen lapsen kanssa oli tärkeää (Peterson ym. 2010).

5.2.3 Suhde ystäviin ja sateenkaariyhteisöön

Vanhojen ystävien suhtautumista tutkittavat kuvasivat Gieslerin (2012) tutkimuksessa. Suhtautuminen oli pääosin joko neutraalia, välinpitämätöntä tai negatiivista. Samantyyppinen löydös oli Bergmanin ym. (2010), Gianinon (2008) ja Wellsin (2011) tutkimuksissa: erityisesti homoystävien reaktiot olivat useammin negatiivisia. Tutkittavat kokivat sen johtuvan ”sääntörikkomuksesta”: homous on usein haaste tai jopa este vanhemmuudelle. ”*Gay friends who saw us as a gay couple could not accept us as a family with children.*” (Bergman ym. 2010, 128.) Ystävien reaktio aiheutti tutkittavissa pettymystä ja surua (Gianino 2008; Giesler 2012). Ystävyysuhteita myös katkesi lasten saamisen myötä (Bergman ym. 2010).

Suhteista muihin seksuaalivähemmistöryhmiin puhuttiin Gieslerin (2012) tutkimuksessa. Siinä tutkittavat kuvasivat, kuinka erilaisia sateenkaariperheitä oli pyritty ryhmäyttämään, jotta he voisivat jakaa kokemuksiaan ja rakentaa yhteisöä. Perheellisten homoisien suhteet lesboäiteihin eivät kuitenkaan onnistuneet vaan ryhmät jakautuivat vanhempien sukupuolen mukaan helposti kahtia. Vinjamuri (2015 b) taas kuvasi tutkimuksessaan vaikean suhteen auktoriteetteihin lisäävän yhteisöllisyyttä sateenkaariyhteisössä. Perheet kokivat

taistelevansa samaa vihollista vastaan. Tämä lievitti tutkittavien kokemaa vähemmistöstressiä. Useassa tutkimuksessa vertaistuki ylipäättään koettiin tärkeäksi sateenkaariperheen isien ja heidän lastensa elämässä. Lapsille haluttiin näyttää esimerkkinä samanlaisia perheitä, joissa on kaksi isää. Samalla haluttiin jakaa myös tietoa ja kokemuksia. (Benson ym. 2008; Carroll 2018 a; Schacher ym. 2005.) Toisaalta koettiin, että perheitä ei yhdistä muu kuin kahden isän olemassaolo. Toiset isät kokivat yhteyttä enemmän muiden, myös heteroperheiden kanssa, kunhan perheiden lapset olivat samanikäisiä ja elämäntilanne samanlainen. (Bergman ym. 2010; Carroll 2018 a; Wells 2011.) Bensonin ym. (2008) tutkimuksessa alun perin heterosuhteessa isäksi tulleet miehet kokivat eristäytyneisyyttä sekä hetero- että homoyhteisöistä. He kuvasivat tunnetta: ”... *feeling like I was the only man on the planet who is a father and also gay.*” (Benson ym. 2008, 14.)

5.3 VÄHEMMISTÖSTRESSI

5.3.1 Kaapista ulostulon eri ulottuvuudet

Poliittisena kannanottona vanhemmuutta ja isyyttä kuvattiin useissa tutkimuksissa (Carroll 2018; Gianino 2008; Giesler 2012; Vinjamuri 2015 b; Wells 2011). Isät kertoivat lapsen saamisen olevan julkinen kaapista ulostulo maailmalle. Poliittinen kannanotto sen kuvattiin olevan, halusi perhe sitä tai ei. Sateenkaariperheille ja muille heteronormatiivisuudesta poikkeaville perheille toivottiin yhteneviä oikeuksia elää elämäänsä Bakerin (2019) tutkittavien joukossa. Isät toivoivat Carrollin (2018) tutkimuksessa, että heidän ei tarvitsisi olla poliittinen ilmaus halutessaan olla perhe, mutta he kokivat, että heidät pakotettiin siihen rooliin. Wellsin (2011) tutkimuksen isät puolestaan kokivat olevansa aktivisteja ja pioneereja. He tunsivat iloa yhteiskunnan muutoksesta kohti seksuaalivähemmistöjä hyväksyvämpää ilmapiiriä ja halusivat olla osa sitä.

Naiset, heteropariskunnat ja yksittäiset miehet voivat vielä kulkea julkisesti ilman, että siihen kiinnitetään huomiota. Miespari sen sijaan kokee olevansa julkisesti yhdessä lapsen kanssa liikkueensa kävelevä huutomerkki: heidän seksuaalinen suuntautumisensa on näkyvää. (Carroll 2018 b; Gianino 2008; Giesler 2012; Vinjamuri 2015 b.) Isät kertoivat, että muutos

aiempaan elämään miesparina oli merkittävä, silloinkin he saivat liikkua enemmän rauhassa kuin mitä lapsen kanssa (Carroll 2018 a). Gianinon (2008) tutkimuksessa isät myös kokivat olevansa esimerkki lapselle, kun he kulkivat yhdessä perheenä ja osoittivat mallia siitä, millaisia he halusivat olla. Yksinhuoltajaisät saivat enemmän rauhaa julkisesti liikkeessaan, mutta toisaalta he kaipasivat mahdollisuutta kulkea ylpeinä yhdessä sateenkaariperheenä (Carroll 2018 b).

Turvallisuusnäkökulma nousi esille tutkittavien kertoessa julkisen liikkumisen ja perheenä elämisen haasteista. He halusivat suojata lapsia näkyvyydeltä (Carroll 2018 a). Gianinon 2008 tutkimuksessa tutkittavat kertoivat, että heiltä tullaan utelemaan yksityiskohtaisia tietoja elämästään ja siten rikkomaan heidän yksityisyyttään. Samanlaisia löydöksiä oli myös Vinjamurin (2015 b) ja Wellsin (2011) tutkimuksissa: perheet kokivat olevansa jatkuvasti tilanteissa, joissa heidän tuli pohtia omaa ja lastensa turvallisuutta liikkeessaan julkisesti.

Kaapista ulostulo koettiin prosessina Petersonin ym. (2010) tutkimuksessa. Prosessin kulkuun vaikuttivat koettu ja kohdattu homofobia ja esimerkiksi työpaikan suoma turvallisuudentunne. Prosessiin kuuluu, että ”kaapista piti tulla ulos” useita kertoja erilaisissa tilanteissa, mm. vapaa-ajalla, työpaikalla ja lasten kanssa (Carroll 2018 b; Peterson ym. 2010). Bensonin ym. (2008) tutkimuksessa haastatellut heterosuhteessa isäksi tulleet ja myöhemmin homomiehen identiteetin rakentaneet miehet kokivat kaapista ulostulon myös prosessina, mutta se tapahtui vasta lasten syntymän jälkeen. Haasteena oli kahden identiteetin integraatio. 76 % miehistä koki yhteiskunnan tehneen liian suuren numeron ihmisen omasta seksuaalisesta suuntautumisesta. Suurin osa tutkituista koki kuitenkin ylpeyttä ja iloa molemmista identiteeteistään.

5.3.2 Heteronormatiivisuuden kohtaaminen

Vinjamurin (2015 b) tutkimuksessa tutkittavat kertoivat paljon kokemuksistaan heteronormatiivisuudesta. Osa heistä koki helpommaksi olla vastaamatta kommentteihin mitään ja antaa niiden mennä ohi yhteiskunnan ”luonnollisena reaktiona” kun heiltä tiedusteltiin perhemuodostaan. Toisaalta eräs tutkittava totesi että *”a little part of us does die’ when he decides not to say something.”* (Vinjamuri 2015 b, 271.) Kommentit koettiin

jatkuvana muistutuksena heteronormatiivisesta maailmasta. Heteronormatiivisuudesta puhuttiin myös Carrollin (2018 a) tutkimuksessa: isät kohtasivat ongelmia ja haasteita naimisiinmenossa ja lasten syntymätodistusten kanssa. Samanlaisia pulmia haasteista virallisten tahojen kanssa matkalla adoptioon tai sijaissynnytykseen esiintyi Gieslerin (2012) tutkittavien puheessa. Myös Gianinon (2008) ja Vinjamurin (2015 b) tutkimuksissa tutkittavat olivat kohdanneet institutionaalista ja syvällä lainsäädännössä esiintyvää syrjintää ja heteronormatiivisuutta. Isät kokivat jatkuvaa tarvetta vakuutella julkisesti sitä, että ovat perhettä ja isiä. Julkisilta yhteentörmäyksiltä ei voi välttyä.

Vinjamurin (2015 b) tutkimuksessa isät kertoivat törmäävänsä ongelmiin lentokentällä, sairaaloissa, poliisin kanssa ja kouluissa. Elämä on jatkuvaa valintaa: taistella vai sopeutua? Gieslerin (2012) tutkimuksessa eräs isä oli alkanut kuljettaa henkilöllisyystodistusta mukana, kun poliisi oli epäillyt häntä pedofiiliksi hänen liikkuessaan julkisesti oman lapsensa kanssa. Haasteita esiintyi sekä virallisten tahojen kanssa toimiessa että lähipiirin kanssa (Carroll 2018 a; Giesler 2012; Vinjamuri 2015 b). Äidin poissaoloa ihmeteltiin ja epäiltiin isien kykyä huolehtia lastensa hyvinvoinnista. Auktoriteettien osoittama vastustus ennen isäksi tuloa, prosessin aikana ja lapsiperhearjen eri vaiheissa nousi esille useissa tutkimuksissa (Carroll 2018 a; Giesler 2012; Vinjamuri 2015 b).

Adoptioprosessia tutkittavat olivat kuvanneet erityisesti Gianinon (2008) tutkimuksessa. Toimiston valinta tuotti haasteita, vaikka vertaiset antoivatkin suosituksiaan ja toimivat tukena toisilleen antaen vinkkejä byrokratian kiemuroista selviämiseen. Kontrollin menettämisen tunne koettiin vaikeana, sillä ventovieraat, usein homofobiset ammattihenkilöt vastasivat tilanteesta, joka vaikuttaisi tutkittavien loppuelämään merkittävällä tavalla. Syrjintää kohdattiin niin henkilötasolla kuin institutionaalisella tasolla (Gianino 2008; Schacher, Auerback & Silverstein 2005; Wells 2011). Osalla tutkituista Wellsin (2011) mukaan oli myös positiivisia kokemuksia adoptiosta, joka sujui helposti ja ongelmitta. Erityisenä haasteena koettiin isät kasvattamassa tytärtä tai rodultaan/ihonväriltään omastaan poikkeavaa lasta (Carroll 2018 a, Vinjamuri 2015 b). Erityisesti vieraat naiset suhtautuivat perheisiin ja isiin alentuvasti (Carroll 2018 a).

Osan elämäänsä heteroseksuaalisen identiteetin kanssa eläneistä isistä Bensonin ym. (2008) tutkimuksessa kertoivat itse liittäneensä homouteen negatiivisia stereotyyppioita ennen kuin he omaksuivat oman homoseksuaalin identiteettinsä. He kertoivat myös, että eivät

olleet saaneet riittävästi tietoa seksuaalivähemmistöistä ja seksuaalisesta suuntautumisesta ennen kuin kokivat muutoksen omakohtaisesti.

Vinjamurin (2015 a) tutkimuksessa isät kertoivat lastensa kohtaamasta homofobiasta. Lapset saavat isien mukaan elää omassa tutussa kuplassaan, ”*secure bubble*”, johon kuuluvat esimerkiksi koululuokka, lähipiiri ja ystävät. Kuplan ulkopuolella olevien ihmisten suhtautuminen huolesti isiä: ”*I don’t want him to get smacked in the face with the fact that he was adopted or that he’s got gay same-sex parents.*” (Vinjamuri 2015 a, 258.)

5.3.3 Intersektionaalisuuden taakka

Isät, jotka kuuluivat sekä seksuaalivähemmistöön että etniseen vähemmistöön elinympäristössään, kokivat, että yhteisön hyväksyntää oli vaikea saada. He kohtasivat ennakkoluuloja niin lähipiiriltä kuin ulkopuolelta ja kokivat kahdenkertaista identiteettiristiriitaa. Näkymättömyyden tunnetta kuvattiin: ”*We don’t see our image around anywhere.*” (Carroll 2015 b, 111.) Samalla isät tunsivat ylpeyttä pioneerin roolistaan ja mahdollisuudesta olla esikuvana muille. (Carroll 2015 b.) Isät kohtasivat intersektionaalisuuden taakkaa myös adoptoidessaan eri rotua tai etnisyyttä olevia lapsia. Vahvuutena tällöin oli huomata oman taustan tekevän isistä herkemmän lapsen kokemuksille ja mahdollisesti kohtaamalle rasismille (Vinjamuri 2015 a). Monikulttuurisuuden perheessä koettiin olevan myös keino taistella perinteisiä kulttuurisia normeja vastaan (Schacher ym. 2005).

Heterosuhteessa isäksi tulleet ja sittemmin homomiehen identiteetin rakentaneet esiintyivät yhtenä vähemmistönä Carrollin (2015 b) tutkimuksessa. Nämä miehet kokivat erilaisia haasteita kuin adoption tai sijaissyntyksen kautta isäksi tulleet, jo nuorempana homomiehen identiteetin rakentaneet miehet. 90 % tutkituista oli saanut uskonnollisen kasvatuksen ja identiteetin muutokset vaativat suuria tunnetason mullistuksia. Muutos oli tuonut mukanaan ristiriitaisia tunteita mahdollisuudesta, syällisyydestä ja häpeästä. Moni tutkituista oli kärsinyt masennuksesta ja jopa itsetuhoisuudesta. Tutkituilla oli myös merkittäviä haasteita ihmissuhteissa, mm. suhteissa lapseen ja entiseen puolisoon.

5.4 PERHE OSANA YHTEISKUNTAA

5.4.1 Normista poikkeava perhe

Perhekäsitys oli merkittävä teema Bakerin (2019) tutkimuksessa. Tutkittavat kertoivat perheensä olevan osa muutosta perinteisestä perhemuodosta kohti monimuotoisempaa ajattelua. He myös kertoivat kokevansa, että kantavat mukanaan negatiivista painolastia siitä, että ovat normista poikkeava perhe. Perinteisen perhemuodon koettiin olevan esillä kaikkialla: lastenkirjoissa, kouluissa, julkisuudessa. Isät kokivat oman roolinsa käsityksen laajenemisen kannalta sekä hyvänä että raskaana. Perinteisen perhemuodon rinnalle haluttiin tuoda samaa sukupuolta olevien vanhempien muodostamat perheet sekä yksinhuoltajaperheet. Myös Vinjamurin (2015 a) tutkimuksessa tutkittavat kuvasivat perheensä olevan erilainen kuin muut.

Schacherin ym. (2005) tutkimuksessa perhe määriteltiin välittämisen kautta: *”love makes a family.”* (Schacher ym. 2005, 45.) Osa tutkituista piti tärkeänä yhteyttä (adoptio)lapsen kulttuuriin tai biologiseen perheeseen, sillä sitä kautta lapsen perhettä voitiin laajentaa.

5.4.2 Naisen mallin puute

Naisen mallin puuttuminen herätti lähipiirissä huolta Schacherin ym. (2005) tutkittavien mukaan. He kokivat naisen hoivaajana olon olevan vahvasti kulttuurinen odotus. Sitä kompensoidakseen he kokivat tarvetta olla supervanhempia. Gianinonkin (2008) tutkimuksessa läheiset reagoivat lasten saantiin huolella, vastustuksella – ja ajoittain myös tuella. Lapsen sukupuolella oli reaktiossa merkitystä, tyttären saaminen sai aikaan huolta äidin mallin puutteesta. Carrollin (2018 a) tutkimuksessa tutkittavat itse kokivat läheisten naisten tuen olevan tyttärilleen tärkeää. Yhdysvalloissa sukupuoli- ja seksuaalikasvatus on jaettu sukupuolen mukaan, eikä isillä välttämättä ollut vaadittavaa tietoa tyttären kasvusta ja kehityksestä. Isät mielellään jakoivat tämän tyyppistä vastuuta lähipiiriin naisille eivätkä kokeneet sitä uhkana. Isille myös oli järjestetty koulutusta naiseksi kasvamisesta ja kehittymisestä, jotta he voisivat tukea tyttäriään paremmin.

Useissa tutkimuksissa tutkittavat kertoivat toistuvasti törmäävänsä samaan kysymykseen: *"Is it mom's day off?"* tai *"Where's mommy?"* (Carroll 2018 a; Carroll 2018 b; Gianino 2008; Giesler 2012; Schacher ym. 2005; Vinjamuri 2015 b; Wells 2011). Heteronormatiivisuus ja ajatus lapsen tarpeesta saada kasvaa äidin hoivaavan otteen alla on tiukassa. (Carroll 2018 a; Gianino 2008; Giesler 2012; Vinjamuri 2015 b.)

5.4.3 Ylpeys omasta perheestä ja identiteetistä

Bakerin (2019) tutkimuksessa tutkittavat kokivat ylpeyttä siitä, että saavat osoittaa kaikkien perhemuotojen olevan yhtä hyviä. He halusivat tuoda tätä ilmi lapsilleen ja vahvistaa lapsen ajatusta siitä, että monimuotoisuus on hyväksi. Tärkeänä pidettiin kokemusta, jossa perheet olivat yhtä arvokkaita kuin muut, *"fit in just as much"* (Baker 2019, 222). Isät halusivat osoittaa perheessään olevan samanlaista sitoutumista, epäitsekkyyttä, rakastavuutta ja toimivuutta kuin perinteisissäkin perheissä. Myös Vinjamurin (2015 b) tutkimuksessa tutkittavat kuvasivat isyyttä ja vanhemmuutta samanlaisena kuin heteroperheissä tai muissa adoptioperheissä. Toisaalta Schacherin ym. (2005) tutkittavat kokivat vanhemmuuden lisännen yhteisöllisyyden kokemusta heterovanhempien kanssa ja siten antaneen heille tunteen osallisuudesta enemmistössä.

Tutkittavat kokivat myös ylpeyttä Gianinin (2008) tutkimuksessa perhemuodostaan ja rohkeudestaan olla näkyvästi homoisien ja heidän lastensa muodostama perhe. Myös Schacherin ym. (2005) isät kokivat ylpeyttä perheestään. He tunsivat olevansa kouluttajia yhteiskunnassa, edelläkävijöitä ja aktivisteja sekä toimivansa roolimalleina muille isäksi haluaville homomiehille. Sosiaalinen muutos ja tiennäyttäjän rooli aiheuttivat isissä tyytyväisyyttä. He kokivat edistävänsä yhteiskunnan muutosta: *"beat the system"* (Schacher ym. 2005, 47).

6. POHDINTA

6.1 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN LUOTETTAVUUDEN POHDINTA

Tieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa luotettavaa tietoa. Luotettavuuden arviointi on tärkeä osa tutkimuksen tekemistä. Kirjallisuuskatsauksessa tämä voidaan varmistaa esimerkiksi keskustelemalla toisten samaa aihetta tutkivien kanssa, antamalla ilmiön ymmärtämiselle riittävästi aikaa tai tarkastelemalla ilmiötä monesta eri näkökulmasta. Monitulkintaisuus voi osaltaan rikastaa ymmärrystä. (Kylmä & Juvakka 2007.)

Kirjallisuuskatsausta yleensä tehdään kahden tutkijan voimin, jotta katsauksen luotettavuutta voidaan lisätä. Katsauksen tekeminen vaatii aikaa prosessia varten. Haasteena luotettavan kirjallisuuskatsauksen tekemiselle on kokematon tutkija, jolla ei välttämättä ole vielä edistyneen tutkijan kykyä nähdä materiaalin oleellisimpia tuloksia, lukea tutkimuksia kriittisesti tai analysoida saatua tietoa. Tämä voidaan huomioida pyrkimällä koko prosessin ajan reflektiivisyyteen tutkijan oman työskentelyn osalta. (Aveyard 2014.) Tämä kirjallisuuskatsaus toteutettiin yhden, varsin kokemattoman tutkijan toimesta. Katsauksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään reflektiolla koko prosessin ajan, tekemällä katsausta ajallisesti pitkän ajan kuluessa (jotta on aikaa pohtia asioita monesta näkökulmasta) sekä vertaisopiskelijoiden ja ohjaavien opettajien korvaamattomalla tuella ja neuvoilla.

Kirjallisuuskatsauksen haasteiksi voivat muodostua myös ajan ja rahallisten resurssien riittävyys. Mikäli kirjallisuuskatsaus ei onnistu täysin vastaamaan tutkimuskysymyksiin, on arvioitava ovatko syynä tutkijaan liittyvät tekijät (kuten kokemattomuus ja/tai ajanpuute) vai onko sen sijaan tai lisäksi kyse siitä, että tutkittavasta aiheesta on vasta vähän tietoa olemassa. Mikäli kyse on tutkimustiedon vähäisyydestä, kirjallisuuskatsaus voidaan nähdä tarpeen osoittajana jatkotutkimuksille. (Aveyard 2014.)

Tässä kirjallisuuskatsauksessa katsauksen kohteena olevien tutkimusten luotettavuuden arvioinnissa käytettiin apuna The Joanna Briggs Instituten laadunarviointikriteerejä. Kyseessä on organisaatio, jonka tavoitteena on kehittää näyttöön perustuvaa terveydenhuoltoa. Organisaatio on julkaissut erityyppisille tutkimuksille tarkastuslistat, joiden avulla niiden luotettavuutta voidaan arvioida systemaattisesti. (The Joanna Briggs Institute 2011.) Kukin lähteenä ollut tutkimus tarkasteltiin kriteerit huomioiden ja pisteytettiin.

Jokainen valituista tutkimuksista saavutti pistemäärän, jonka arvioitiin olevan riittävä kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden kannalta. Monimenetelmätutkimusten arviointi tehtiin tässä katsauksessa laadullisen tutkimuksen arviointilomakkeen avulla, sillä laadullinen tutkimusmenetelmä oli tutkimuksissa pääasiallinen.

Haasteena valituissa tutkimuksissa oli myös niissä tutkittujen henkilöiden homogeenisuus. Tutkimusten kuvaamat isät olivat pääasiassa valkoihoisia, hyvin toimeentulevia, hyvässä asemassa olevia, amerikkalaisia miehiä. Muihin etnisiin vähemmistöihin kuuluvat, taloudellisesti tai yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa olevat ja/tai muissa maissa asuvat olivat joko selvä vähemmistö tai heitä ei ollut lainkaan. Tämä kirjallisuuskatsaus myös tehtiin Suomesta käsin, eikä katsaukseen löytynyt yhtään soveltuvaa suomalaista tutkimusta.

The Joanna Briggs Instituten laadunarviointikriteereitä (2011) järjestelmälliselle kirjallisuuskatsaukselle voidaan hyödyntää myös tämän tutkimuksen arvioinnissa. Kriteereissä katsauksen tutkimuskysymys tulee esittää selvästi ja yksiselitteisesti. Tämä toteutuu tässä katsauksessa. Tutkimuskysymyksen jäsentämisen tukena käytettiin PICoa. Tutkimuksen tarkoitusta ja tavoitteita avattiin myös raportissa. Mukaanottokriteerien tulee olla asianmukaiset verrattuna tutkimuskysymykseen, samoin hakustrategian. Tutkijan näkökulmasta tämän tutkimuksen tekemisessä hakuvaihe, strategian tekeminen, hakujen toteuttaminen ja mukaanottokriteerien määrittäminen sekä sopivien tutkimusten löytäminen olivat tutkimuksen haastavin vaihe. Tässä myös vaikeutena oli tutkimuksen tekeminen yksin. Vertaisopiskelijat ja ohjaavat opettajat sekä heidän näkökulmansa oli suuri apu.

The Joanna Briggs Instituten (2011) mukaan tiedonlähteiden tulee olla riittäviä. Kirjallisuuskatsaukseen oli tavoitteena löytää enemmän tutkimuksia kuin mitä lopulta löytyi, mutta tutkimusten sisäänottokriteereissä tärkeänä pidetty isien oma näkökulma (tai oikeammin sen puute) jätti monta mielenkiintoista tutkimusta ulos tästä katsauksesta. Tutkimusten laadunarvioinnissa käytettyjen kriteerien asianmukaisuus täytyynee, kun hyödyksi käytettiin virallista laadunarviointia. Haasteena tosin oli jälleen vain yhden tutkijan olemassaolo, sillä vähintään kahden arvioijan tulisi itsenäisesti toteuttaa tutkimusten kriittinen laadunarviointi. Luotettavuutta kuitenkin lisää se, että valitut artikkelit olivat vertaisarvioituja ja julkaistu kansainvälisesti arvostetuissa julkaisuissa.

Tietojen uuttamisvaiheessa tulisi käyttää kahta tutkijaa tai ohjaavia työkaluja tai mittareita (The Joanna Briggs Institute 2011). Tämä ei tutkimuksessa täysin toteutunut, mutta reflektiolla, vertaisarvioinnilla ja ohjaavien opettajien tuella tutkimusprosessin aikana korvattiin tätä puutetta. Tutkimustulosten yhdistämisessä tulisi käyttää tarkoituksenmukaisia menetelmiä ja tähän pyrittiin tulosten avoimella ja yksityiskohtaisella aukikirjoittamisella.

Kirjallisuuskatsauksessa esitettyjen käytännön suositusten ja jatkotutkimusehdotusten tulee myös olla linjassa tulosten kanssa (The Joanna Briggs Institute 2011). Suosituksia ja jatkotutkimusehdotuksia pohdittiin siitä näkökulmasta, millaisia katsaukseen valituissa tutkimuksissa oli esitetty, Suomen näkökulmasta ja kansainvälisestä näkökulmasta. Ajatuksena olisi myös myöhemmin jatkaa tutkimuksen tekemistä samasta aiheesta.

6.2 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN EETTISYYS

Tutkimuksenteossa tulee aina noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, jotta saavutetaan eettisesti laadukas tutkimus. Tutkimuksen tulee noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja sekä soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä menetelmiä tiedonhankinnassa, tutkimuksessa ja arvioinnissa. Tutkimusta tehdessä on oltava avoin ja läpinäkyvä. On myös huomioitava muiden tutkijoiden työ ja saavutukset kunnioittavasti ja arvostavasti. Tutkimusta toteutettaessa tulee työ suunnitella, toteuttaa ja raportoida yksityiskohtaisesti ja tieteen vaatimalla tavalla. (Hirsjärvi ym. 2008; Kylmä & Juvakka 2007.) Näitä tieteellisen käytännön periaatteita pyrittiin noudattamaan tarkasti tämän tutkimuksen tekemisessä. Tutkimusryhmän jäsenten välisiä asemia, vastuita ja velvollisuuksia, rahoitukseen ja sidonnaisuuksiin liittyviä asioita sekä hallinnollisia asioita (Hirsjärvi ym. 2008) ei huomioitu tämän tutkimuksen luonteen vuoksi.

Tämän kirjallisuuskatsauksen raportoinnissa on pyritty noudattamaan eettisiä periaatteita ja raportoimaan tulokset avoimesti, rehellisesti ja tarkasti (Kylmä & Juvakka 2007). Aineistoa analysoidessa etsittiin keskeisiä tuloksia, jotka raportoitiin. Eriävät löydökset raportoitiin myös tarkasti oikeudenmukaisuuden nimissä. Analyysiprosessille annettiin aikaa, jotta aineiston keskeinen osuus nousisi esiin kirkkaammin.

Tutkimusaiheen valinta määrittyi Tampereen yliopiston toivottua tämän aiheen käsittelyä. Tämä ratkaisu – valmiin aiheen valinta – ei poissulje tarvetta pohtia aihevalintaa etiikan

näkökulmasta. Aihe valittiin sen ajankohtaisuuden ja kiinnostavuuden vuoksi sekä siksi, että on tärkeää saada tämän vähemmistöryhmän ääni kuuluviin ja olemassa olevasta tutkimustiedosta synteesiä muodostettua. Tavallaan on kyseessä myös ”muodikas” aihe, sillä seksuaalivähemmistöjä koskeva tutkimus on lisääntynyt – tai ainakin tullut näkyvämmäksi. Toisaalta myös seksuaalivähemmistöihin kuuluvien määrä kasvaa, joten tutkimuksen lisääntyminen ja sen tarve ovat perusteltuja. Näin pyrittiin hyvään tutkimusta tehdessä (Kylmä & Juvakka 2007). Sateenkaarivähemmistöön kuulumisen myös vaikuttaa miehen hyvinvointiin sitä heikentävästi (Kylmä ym. 2014), mikä osaltaan perustelee tarvetta tutkia heidän elämäänsä tarkemmin.

Seksuaalivähemmistöihin kohdistuva tutkimus on eettisesti tarkkaan arvioitava osallistujien sensitiivisen ja haavoittuvan vähemmistöaseman vuoksi (Kylmä & Juvakka 2007). Tässä kirjallisuuskatsauksessa eettinen arviointi tehtiin kahteen kertaan: alkuperäisiä, lähteenä olleita tutkimuksia tehdessä, samoin kuin tätä katsausta tehdessä. Tutkittavien haavoittuva asema on kaksikulotteinen, sillä heidän tutkimuskohteena olonsa asettaa heidät eettisesti haastavaan asemaan ja toisaalta mahdollistaa heidän äänensä tulon kuuluviin.

Tutkittavien suostumusta ei kirjallisuuskatsauksessa ole mahdollista tiedustella uudelleen. Katsauksen kohteena olevat tutkimukset ovat kaikki vapaasti sähköisessä muodossa saatavilla, ja ne on sieltä saatu tämän tutkimuksen tarpeisiin. Lähdemerkinnät ja lainaukset on tehty tarkasti, jotta huolehditaan tiedon alkuperän oikeudesta ja tiedon eettisestä käytöstä. Katsaus on myös tarkistettu Turnitin OriginalityCheck-ohjelman avulla plagioinnin riskin poissulkemiseksi.

6.3 TULOSTEN TARKASTELUA

Sateenkaariperheiden isää koskeva lisätieto antaa meille mahdollisuuden oppia lisää tästä vähemmistöryhmästä. Tarvitsemme tietoa tehdäksemme vähemmistöjä näkyvämmäksi osaksi yhteiskuntaa, ymmärtääksemme heitä heidän omasta näkökulmastaan käsin ja tarjotaksemme heille äänen ja mahdollisuuden tulla kuulluksi. Tämä on erityisen tärkeää yhteiskunnallisten toimijoiden, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon ja koulutuksen näkökulmasta. Kukaan kansalainen ei voi välttyä kohtaamasta näitä toimijoita elämänsä

aikana. Heille tulee tarjota työkaluja, joiden avulla sateenkaariperheiden elämää voidaan helpottaa ja heihin osataan suhtautua tasa-arvoisesti ja eettisten periaatteiden mukaisesti.

Sateenkaariperheiden isät ovat edelleen piilossa niin yhteiskunnallisella tasolla kuin arjen tasolla. He ovat kuitenkin olemassa ja ansaitsevat tasa-arvoisen paikan yhteiskunnassa. Erityisen haavoittuvaksi heidän asemansa tekee se, että he kuuluvat monesti päällekkäisiin vähemmistöihin. Lisäksi heidän perheisiinsä kuuluu lapsia, joiden hyvinvointia tulee suojella.

Sateenkaariperheiden isät ovat heterogeeninen ryhmä miehiä. Heidän perhe-elämänsä ei näy tilastoissa ja sen sanallistaminen nykykäsittein on haastavaa. Erilaisia perhemuotoja ei vielä täysin tunneta ja tunnusteta. Käsitteistön ja ilmiön sanallistaminen on tärkeää, jotta perheitä voidaan saada näkyvämmäksi osaksi yhteiskuntaa. Sateenkaariperheiden isien tulee antaa itse määritellä oma perheensä ja elämänsä sekä terminologian että arjen tasolla. (Jämsä 2003.)

Sateenkaarivähemmistöön kuulumisen on jo itsessään haaste miehen hyvinvoinnille (Kylmä ym. 2014). Lisähaastetta tuo perhe-elämä ylipäätään. Erilaisten roolien yhdistämisen pulmat ja mahdolliset muut elämän haasteet näkyivät tämänkin tutkimuksen tuloksissa. Paine elämän onnellisuuteen voi aiheuttaa sen, että ongelmista ei pystytä avoimesti kertomaan tai niihin ei saada apua ja tukea. Yhteinen tavoite kuitenkin on, että perheiden lapset saisivat mahdollisimman tasapainoisen ja onnellisen lapsuuden, samat lähtökohdat kuin heteroperheissäkin kasvavat ”tavalliset” lapset. (Moring 2013; Tuovila ym. 2018.)

Tämän kirjallisuuskatsauksen tulokset olivat osin yhtenevät Apiaisen ym. (2018) sateenkaariperheiden äitien kokemuksia käsittelevien tutkimustulosten kanssa. Samantyyppisiä haasteita kohdattiin niin sateenkaariperheiden äitien kuin isien keskuudessa. Erojakin kuitenkin oli. Heteronormatiivisuuden kohtaaminen yhteiskunnassa ja sekä vanhempien että lasten elämään vaikuttava syrjintä olivat yhteinen kokemus. Lisäksi suhteet toisiin perheisiin, läheisiin ja sateenkaariyhteisöön sekä niiden muutokset vanhemmuuden myötä olivat samankaltaisia. Yhtenevää oli myös vanhemmuuden roolien etsintä perheen sisällä. Roolit muodostuivat vapaammin ja persoonallisuuden, eivätkä sukupuolen mukaan, toisin kuin heteroperheissä perinteisesti on ajateltu muodostuvan. Isyys näyttäytyi kuitenkin äitiyteen verraten haasteellisempänä huomioiden sen vaikeamman saavutettavuuden sekä päällekkäiset vähemmistöroolit. Isien ja lasten muodostamassa sateenkaariperheessä äidin puute ja isän rooli hoivaajana tuottivat

yhteiskunnan ja ulkopuolisten silmissä dilemman, joka aiheutti ennakkoluuloja. Näitä ennakkoluuloja myös isät itse joutuivat ratkomaan. Sateenkaarivähemmistöön kuuluminen koettiin myös naiselle helpompana roolina kuin miehelle.

Tämän kirjallisuuskatsauksen tulokset kertovat tilanteesta pääasiassa Yhdysvalloissa, joidenkin sateenkaariperheiden isien joukossa. Heidän näkemyksensä tulevat esille ja ovat monelta osin yhdenmukaisia keskenään. Tutkittavat isät ovat kuitenkin keskenään melko samanlaisia taustoiltaan, mikä heikentää tulosten yleistettävyyttä. Tutkimusten kohteena on myös ollut yhteenlaskettunakin varsin vähän isiä. Alkuperäiset tutkimukset kertovat kohteena olleiden isien kokemuksista. Tämä kirjallisuuskatsaus antaa meille hiukan laajempaa tietoa, sillä se kerää yhteen 14 eri tutkimuksen tulokset ja antaa mahdollisuuden tarkastella niiden yhtenevyyksiä ja eroja.

Käytännön työssä Suomen kontekstissa tämä kirjallisuuskatsaus antaa meille ensisijaisesti näkymän olemassa olevan tutkimustiedon valtaviin aukkoihin. Suomen sateenkaariperheiden isät ovat jääneet paitsioon, eikä heidän äänensä ole tullut kuuluviin. Voimme arvella heidän kokemuksissaan olevan yhtäläisyyksiä tässä tutkimuksessa esille tulleisiin, mutta jatkotutkimuksille on selvä tilaus.

Tämän kirjallisuuskatsauksen avulla sosiaali- ja terveydenhuollossa saadaan kuitenkin tietoa sateenkaariperheiden isistä ja heidän elämästään. He ovat kasvava vähemmistö, jonka elämää värittävät monenlaiset käytännön elämän, poliittisen ympäristön, yhteiskunnan ja läheisten suhtautumisen luomat haasteet. Heidän elämässään on myös paljon iloa tuottavia asioita, tukea antavia ihmisiä ja instansseja ja mikä tärkeintä – lapsia. Hankkimalla lisää ymmärrystä sateenkaariperheiden isistä ja heidän elämästään, sosiaali- ja terveydenhuollossa opitaan tunnistamaan tähän vähemmistöön kuuluvat perheet ja heidän erityistarpeensa. Heitä voidaan sen kautta tukea, jotta he saisivat tasa-arvoista kohtelua. Näin voidaan tukea isiä vanhemmuudessa ja edesauttaa lasten turvallista ja hyvää lapsuutta. Samalla vähennetään vähemmistöstressiä ja avataan yhteiskunnallista keskustelua perhekäsityksestä ja sen laajenemisesta.

6.4 JOHTOPÄÄTÖKSET

1. Isäksi kasvaminen tuotti sekä roolikonflikteja että tarpeen tehdä monenlaisia muutoksia käytännön elämässä. Isät tarvitsivat tukea haasteiden ratkaisemiseen niin kumppanilta ja läheisiltä kuin yhteisöltä ja yhteiskunnaltakin. Isät pystyivät pääsääntöisesti jakamaan vanhemmuuden rooleja molempia puolisoita tyydyttävällä tavalla.
2. Sateenkaariperheiden isät kokivat vaihtelevaa suhtautumista läheisiltään. Jotkut saivat tukea, mutta valitettavan moni kohtasi myös ennakkoluuloja, välinpitämättömyyttä tai jopa syrjintää.
3. Vähemmistöstressi ja heteronormatiivisuus oli läpileikkaava tunne isien elämässä. He kantoivat myös intersektionaalisuuden taakkaa kuuluen useaan vähemmistöön yhtä aikaa.
4. Perhekäsitys laajeni niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisella tasolla isien kokemuksen mukaan. He kokivat ylpeyttä omasta erilaisuudestaan sen tuomista haasteista huolimatta.

6.5 JATKOTUTKIMUSAIHEET

Tämän tutkimuksen esille tuomana tärkeänä jatkotutkimusaiheena voidaan pitää selvitystä sateenkaariperheiden isien elämästä Suomessa. Katsauksen kohteena olevista tutkimuksista suurin osa sijoittui Yhdysvaltoihin, eikä Suomea koskevia tutkimuksia löytynyt lainkaan. Isien näkökulman lisäksi olisi mielenkiintoista tehdä kirjallisuuskatsausta sateenkaariperheiden isien lasten näkökulmasta. Muunlaisten perheiden isiä koskevaa tutkimusta on olemassa enemmän, mutta heidän kokemuksiaan perhe-elämästä voisi myös verrata sateenkaariperheiden isien kokemuksiin. Tärkeänä teemana jatkotutkimuksissa näen kuitenkin sateenkaariperheiden isien oman äänen kuulumisen, jotta heistä tehdään näkyvämpi osa yhteiskuntaa ja siten heihin opitaan terveydenhuollossa, sosiaalitoimessa, koulussa ja muissa virallisissa instansseissa suhtautumaan huomioiden heidän erityispiirteensä. Tämä edesauttaisi myös sateenkaariperheiden lasten hyvinvointia.

Kansainvälisesti erityisen tärkeää olisi tutkia sateenkaariperheiden isiä, jotka eroavat näissä tutkimuksissa esiintyvistä isistä esimerkiksi etnisen taustan, yhteiskuntaluokan, taloudellisen tilanteen tai koulutustaustan suhteen. Sateenkaariperheet ovat heterogeeninen ryhmä perheitä, ja tällä hetkellä sateenkaariperheiden isiä koskeva tutkimus keskittyy pääasiassa valkoihoisiin, hyvin toimeentuleviin, keski- tai yläluokkaista elämää eläviin yhdysvaltalaismiehiin.

LÄHTEET

(Kirjallisuuskatsauksen kohteena olleet lähteet lihavoitu.)

Apiainen R, Åstedt-Kurki P, Palonen M, Kylmä J. 2018. Sateenkaariperheiden äitien kokemuksia perheensä elämästä ja siihen yhteydessä olevista tekijöistä – integratiivinen kirjallisuuskatsaus. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 55, 225-242.

Ayeyard H. 2010. *Doing a Literature Review in Health and Social Care. A Practical Guide*. Maidenhead: MCGraw-Hill/Open University Press.

Baker B. 2019. "We're Just Family, You Know?" Exploring the Discourses of Family in Gay Parents' Relational Talk. *Journal of Family Communication*, 19:3, 213-227.

Benson, A, Silverstein L, Auerback C. 2008. From the Margins to the Center. Gay Fathers Reconstruct the Fathering Role. *Journal of GLBT Studies*, 1:3, 1-29.

Bergman K, Rubio R, Green R-J, Padrón E. 2010. Gay Men Who Become Fathers via Surrogacy: The Transition to Parenthood. *Journal of GLBT Family Studies*, 6:2, 111-141.

Bettany-Saltikov J. 2012. *How to do a Systematic Literature Review in Nursing. A step-by-step guide*. RCN Publishing Company.

Carroll M. 2018 a. Managing Without Moms: Gay Fathers, Incidental Activism, and the Politics of Parental Gender. *Journal of Family Issues*, 39:13, 3410-3435.

Carroll M. 2018 b. Gay Fathers on the Margins: Race, Class, Marital Status, and Pathway to Parenthood: Gay Fathers on the Margins. *Family Relations*, 67:1, 104-117.

Crenshaw K. 1989. Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *The University of Chicago Legal Forum*, 139–167.

Finlex. 2006. Laki hedelmöityshoidoista. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061237> (17.10.2021)

Gianino M. 2008. Adaptation and Transformation: The Transition to Adoptive Parenthood for Gay Male Couples. *Journal of GLBT Family Studies*, 4:2, 205-243.

Giesler M. 2012. Gay Fathers' Negotiation of Gender Role Strain: A Qualitative Inquiry. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 10:2, 119 -139.

Hotus. 2021. Tutkimustiedon hakeminen. Aiheen määrittely ja asiasanat.
<https://www.hotus.fi/tutkimustiedon-hakeminen/> (17.10.2021)

ETENE. 2011. Sosiaali- ja terveystieteen perusta. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<https://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf?t=1439805553000> (17.10.2021)

Hirsjärvi S, Remes P, Sajavaara P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jämsä H. 2003. Isä, joka on homo: homomiehen perhe ja vanhemmuus. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus SETA.

Kylmä J, Sepponen A-M, Ollikainen J, Pakarinen M, Heikkinen T, Suominen T. 2014. Miesten kanssa seksiä harrastavat miehet: suhde omaan seksuaalisuuteen ja sosiaaliseen ympäristöön. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 51, 161-176.

Lahti A, Aarnio K, Moring A, Kerppola J. 2020. Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla. Helsinki: Gaudeamus.

Lehtonen J. The diverse intimate relationships of non-heterosexual Finnish men. *Norma: International Journal for Masculinity Studies*, 4:1, 67-82.

Peterson L, Butts J, Deville D. 2010. Parenting experiences of three self-identified gay fathers. *Smith College Studies in Social Work*, 70:3, 513-521.

Richardson H, Moyer A, Goldberg A. 2012. 'YOU TRY TO BE SUPERMAN AND YOU DON'T HAVE TO BE': Gay Adoptive Fathers' Challenges and Tensions in Balancing Work and Family. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 10:3, 314-336.

Sateenkaariperheet ry. 2021. Mikä sateenkaariperhe. <https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/mika-sateenkaariperhe/> (15.8.2021)

Schacher S, Auerback C, Silverstein L. 2005. Gay Fathers Expanding the Possibilities for Us All. *Journal of GLBT Family Studies*, 1:3, 31-52.

Seta ry. 2021. Sukupuolen moninaisuus. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/> (15.8.2021)

Shenkman G, Shmotkin D. 2014. "Kids Are Joy": Psychological Welfare Among Israeli Gay Fathers. *Journal of Family Issues*, 35:14, 1926-1939.

Solantaus, Tytti. 2008. Homoseksuaalisten vanhempien lasten kehitys. Teoksessa *Sateenkaariperheet ja hyvinvointi*. Toim. Juha Jämsä, 72–85. Juva: PS-kustannus.

Stacey J. 1996. *In the Name of the Family. Rethinking Family Values in the Postmodern Age*. Boston: Beacon Press.

Tampereen yliopiston kirjasto. 2021. Oppaat. Lääketiede: Tutkimuskysymyksen jäsenitys ja PICO. <https://libguides.tuni.fi/Laaketiede/PICO> (28.8.2021)

The Joanna Briggs Institute. 2011. Joanna Briggs Institute Reviewers' Manual.

Tilastokeskus. 2021 a. Rekisteröidystä parisuhteesta avioliittoon ja sisäisestä adoptiosta äitiyden vahvistamiseen – lakimuutokset tuovat perheiden moninaisuutta näkyviin tilastoissa. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/lakimuutokset-tuovat-perheiden-moninaisuutta-nakyviin-tilastoissa/#start> (27.9.2021)

Tilastokeskus 2021 b. Käsitteet: Perhe. <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html> (15.8.2021)

Tuovila T, Åstedt-Kurki P, Paavilainen E, Kylmä J. 2018. Nuorten kuvaus elämästään sateenkaariperheessä. *Hoitotiede*, 30:4, 347-360.

Vinjamuri M. 2015 a. "It's So Important to Talk and Talk": How Gay Adoptive Fathers Respond to Their Children's Encounters with Heteronormativity. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 13:3, 245-270.

Vinjamuri M. 2015 b. Reminders of Heteronormativity: Gay Adoptive Fathers Navigating Uninvited Social Interactions. *Family Relations*, 64, 263-277.

Wells G. 2011. Making Room for Daddies: Male Couples Creating Families through Adoption. *Journal of GLBT Family Studies*, 7:1-2, 155-181.

Weston K. 1997. *Families We Choose. Lesbians, Gays, Kinship*. New York: Columbia University Press.

LIITTEET

Liite 1. Kirjallisuuskatsauksen kohteena olleet tutkimukset.

Tekijät, vuosi, maa	Tutkimuksen tarkoitus	Aineisto ja tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset	Laadun arviointi
Baker B. 2019. USA.	Selvittää perheen ja isyyden merkitystä sateenkaariperheiden isien puheessa ja muodostaa dialektinen teoria.	13 naimisissa olevaa sateenkaariperheen isää haastateltiin. Tutkimusmenetelmä diskurssianalyysi. Kvalitatiivinen tutkimus.	Perheet työstivät identiteettiään puheen kautta suhteessa heteronormatiiviseen dominoivaan puheeseen, joka perheistä keskusteltaessa vallitsee.	8/10
Benson A, Silverstein L, Auerbach C. 2008. USA.	Saada tutkimustietoa sukupuolirooleihin liittyvistä haasteista homoisien elämässä. Tutkimustiedon tavoitteena selvittää homomiehiä koskevia stereotyyppioita ja laajentaa isyyden roolia kaikkien miesten osalta.	Kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksen kohteena 25 isää, joilla on ollut lapsia aiemmasta heteroliitosta ja jotka ovat myöhemmin muodostaneet homomiehen identiteetin. Puolistrukturoidut ryhmähaastattelut.	Identiteetin muutos heteroisästä homoisäksi oli merkittävä osa miesten elämäntarinaa. Yhteisöön kuulumattomuus koettiin ongelmaksi, vertaistuki oli tärkeää.	9/10
Bergman K, Rubio R, Green R-J, Padrón E. 2010. USA.	Tutkia millaisia ovat vanhemmiksi sijaissynnytyksen kautta isäksi tulleet homomiehet ja miten he kokevat muutoksen kohti vanhemmuutta.	40 pysyvässä parisuhteessa olevaa homoisää haastateltiin. Monimenetelmätutkimus. Haastattelun vastaukset analysoitiin osin kvantitatiivisella ja	Vanhemmuus muutti isää monella tavalla mm. suhteessa työhön, elämäntyyliin, ihmissuhteisiin ja itseen. Muutokset olivat sekä positiivisia että haastavia.	7/10

		osin kvalitatiivisella metodilla.		
Carroll M. 2018 a. USA.	Selvittää, kuinka sukupuolen ja perheen rakenteet vaikuttavat sateenkaariperheiden isien jokapäiväiseen elämään ja tutkia selviytymisstrategioita, joilla isien resilienssi perheissä lisääntyy.	Isäryhmiä tarkkailtiin ja haastateltiin 41 sateenkaariperheen isää. Kvalitatiivinen tutkimus.	Yhteisön tuki ja osallisuus sekä näkyvyys auttoivat selviytymään heteronormatiivisten ideologioiden keskellä.	7/10
Carroll M. 2018 b. USA.	Tutkia sateenkaariperheiden isien muodostamien yhteisöjen kerrostumia. Tutkimuksen kohteena erityisesti seksuaalisuuden lisäksi muuhunkin vähemmistöön (rotu, luokka, siviilisäät) kuuluvat isät. Tavoitteena ymmärtää yhteisöllisyyttä, haasteita ja resilienssiä isien keskuudessa.	Isäryhmiä tarkkailtiin 61 kuukauden ajan ja lisäksi 56 isää osallistui puolistrukturoituihin haastatteluihin. Teemoittelun jälkeen aineisto kävi läpi kolmiportaisen koodausprosessin, lopputuloksena aineistolähtöinen teoria. Monimenetelmätutkimus.	Useampaan vähemmistöön kuulumisen lisäksi riskiä ulkopuolisuuden tunteelle ja elämän haasteille. Erityisesti heteroseksuaalisissa suhteissa alun perin isäksi tulleet kokivat taloudellisia vaikeuksia ja mielenterveyden ongelmia. Vähemmistöihin kuuluminen oli stressin lisäksi myös resilienssiä lisäävä tekijä.	7/10
Gianino M. 2008. USA.	Selvittää muutosta kohti vanhemmuutta sateenkaariperheiden isien adoptioprosessin aikana.	8 miesparin haastattelut. Kvalitatiivinen tutkimus.	Pariskunnat kokivat muutoksia monella elämänalueella adoptioprosessin aikana ja sen jälkeen. Muutoksiin vaikuttivat perhedynamiikka, läheisten reaktiot sekä tutkittavien omat	7/10

			persoonallisuuden piirteet.	
Giesler M. 2012. USA.	Selvittää sateenkaariperheiden isien käsityksiä sukupuolirooleistaan suhteessa vanhemmuuteen.	Fenomenologinen kvalitatiivinen tutkimus. Kohteena 12 isää, tutkimus toteutettiin ryhmäkeskusteluina.	Isät vastaavat rooliristiriitaan sekä kyseenalaistamalla että hyödyntämällä perinteisiä sukupuoleen liittyviä rooliodotuksia.	7/10
Peterson L, Butts J, Deville D. 2010. USA.	Selvittää isyyden merkitystä sateenkaariperheiden isien elämässä.	Kvalitatiivinen tutkimus, jossa haastateltiin 3 sateenkaariperheen isää. Heitä pyydettiin myös täyttämään avoin kyselylomake ja haastatteluita tarkkailtiin.	Päätökseen tulla vanhemmaksi vaikuttivat monet ulkoiset tekijät, samoin kuin henkilökohtaiset toiveet. Isyys laittoi tutkittavien elämän tärkeysjärjestyksen uusiksi.	8/10
Richardson H, Moyer A, Goldberg A. 2012. USA.	Tutkia sateenkaariperheiden isien selviytymistä työn ja perheen välillä tasapainotellussa.	Kvalitatiivinen tutkimus. Kohteena 70 lapsen adoptoinutta sateenkaariperheen isää (35 pariskuntaa). Data analysoitiin Voydanoffin (2005) työn ja perheen tasapainoa käsittelevän mallin avulla.	Huomioiden sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen vaikutuksen, tutkimuksessa analysoitiin haasteita, joita miehet kohtaavat ja selviytymiskeinoja, joita he käyttävät työn ja perheen välillä selvitäkseen.	9/10
Schacher S, Auerback C, Silverstein L. 2005. USA.	Kerätä narratiivista dataa miesten polusta kohti isyyttä. Selvittää kuinka homoisät muuttavat perinteisiä kulttuurisia normeja isyydestä, perheistä	Kvalitatiivinen tutkimus. Puolistrukturoidut ryhmähaastattelut 21 homoisälle.	Sateenkaariperheiden isät muuttavat isyyden ja sukupuolien rooleja laajemminkin yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Myös perhekäsitys laajenee.	7/10

	ja maskuliinisuudesta.			
Shenkman G, Shmotkin D. 2014. Israel.	Selvittää psykologista hyvinvointia ja sen yhteyttä homomiesten parisuhteeseen ja isyyteen.	204 19-79 vuotiaan israelilaisen miehen otoksesta valittiin 45 homoisää ja yhtä monta lapsetonta homomiestä. Kvantitatiivinen tutkimus. Tutkimuksessa selvitettiin psykologista hyvinvointia, masennuksen merkkejä, ja elämäntarkoituksen kokemusta.	Parisuhde ja vanhemmuus olivat molemmat yhteydessä korkeampaan psykologiseen hyvinvointiin. Isyys vaikutti subjektiivista hyvinvointia nostavasti ja elämän tarkoitukselliseksi kokemista lisäävästi.	8/8
Vinjamuri M. 2015. A. USA.	Selvittää, miten sateenkaariperheiden isät tukevat lapsiaan heteronormatiivisessa maailmassa.	Fenomenologiset haastattelut sateenkaariperheiden isiltä (20 perhettä) sekä lyhyt kyselykaavake. Monimenetelmätutkimus. Keskusteluiden aiheina selviytyminen adoptiosta, äidittömyydestä ja isän homouden kanssa elämisestä.	Isät vastasivat haasteisiin empaattisesti, muodostivat tunneyhteyden lapseen sekä syvensivät vanhemmuuttaan.	8/10
Vinjamuri M. 2015. B. USA	Selvittää, mitä sateenkaariperheiden isät ajattelevat isyydestään ja asemastaan.	Fenomenologinen lähestymistapa, kvalitatiivinen tutkimus. Adoptiolla vanhemmaksi tulleita	Isät kohtasivat haasteita suhteessa isyyteen, seksuaaliseen suuntautumiseen ja auktoriteetteihin.	8/10

		sateenkaariperheiden isiä 20 perheestä haastateltiin.		
Wells G. 2011. USA.	Rakentaa aineistopohjainen teoria, tavoitteena saada lisätietoa sateenkaariperheide n isien elämästä.	Kvalitatiivinen tutkimus. Haastattelujen kohteena 10 miesparia, jotka olivat adoptoineet yhdessä lapsen/lapsia kuluneiden kolmen vuoden aikana.	Isät vastustivat yhteiskunnan asettamia rooleja ja normeja siitä, millaisia heidän tulisi miehinä ja kasvattajina olla, tuloksena uusi sukupolvi ja uudenlainen isyys.	9/10

Liite 2. Esimerkki analyysiprosessin kulusta yhden yläluokan osalta.

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTYKSET	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Tutkitut saivat tukea lähipiiriltä ja ulkopuolelta ennen päätöstä vanhemmuudesta.	Tutkitut saivat tukea lähipiiriltä. Tutkitut saivat tukea ulkopuolelta.		
Tutkitut pitivät tärkeänä yhteistä halua vanhemmuuteen.	Yhteinen halu vanhemmuuteen koettiin tärkeäksi.		
Tutkitut peilasivat kokemuksiin lapsista ja pohtivat sen vaikutusta päätökseen tulla vanhemmaksi.	Tutkitut pohtivat aiempien kokemusten lapsista vaikutusta päätökseen tulla vanhemmaksi.		
”Mitä haluan elämältäni?” Halu tulla vanhemmaksi.	Halu tulla vanhemmaksi.	Isyyden muodostuminen.	
Tutkitut kävivät läpi pitkällistä prosessia identiteetin muutoksen myötä.	Identiteetin muutos oli pitkä prosessi.		
Ensisijaisesta homoudesta ensisijaiseen isyyteen.	Identiteetin painopisteen muutos isyyden myötä.		
Taloudellinen tilanne ei vaikuttanut suurimmalla osalla tutkittujen päätökseen.	Taloudellisen tilanteen vaikutus päätökseen tulla vanhemmaksi.		
Adoptioprosessi koettiin sekä haasteena että osana isäksi tulemistä.	Adoptioprosessi näyttäytyi sekä haasteena että osana isyyttä.		
Tutkitut kokivat tunnetta kasvusta ja muutoksesta.	Tutkitut kokivat henkilökohtaista kasvua ja muutosta.		

Vanhemmuuden uuvuttava vaikutus yllätti tutkitut.

Uupumus yllätti vanhemmuudessa.

Vanhemmuus on antanut uutta perspektiiviä elämään.

Vanhemmuuden myötä elämään on tullut uutta perspektiiviä.

Isyys lisäsi elämäntyytyväisyyttä ja psykologista hyvinvointia.

Elämäntyytyväisyys lisääntyy isyyden myötä.

Parisuhde ja perhe.

Psykologinen hyvinvointi lisääntyy isyyden myötä.

Tutkitut kuvasivat parisuhteensa parantuneen ja lähentyneen haasteista huolimatta.

Parisuhde paranee ja lähentyy haasteista huolimatta.

Tutkitut kuvailivat tulleensa läheisemmiksi kumppaninsa kanssa kommunikaation avulla.

Läheisyys lisääntyy kommunikaation avulla.

Vanhemmuus.

Parisuhteesta ja perheestä tulee tutkittujen mukaan kokonainen, läheinen yksikkö.

Parisuhteesta ja perheestä tulee läheinen yksikkö.

Tutkitut joutuivat muodostamaan omat roolinsa itse, sillä valmiita roolimalleja ei ole.

Omien roolien muodostaminen.

Parisuhteen kestolla oli merkitystä roolijaon onnistumisen kannalta, pitkä suhde edesauttoi onnistunutta roolijakoa.

Pitkä parisuhde edesauttoi onnistunutta roolijakoa.

Tasapuolinen työnjako perheessä koettiin tärkeäksi.

Tasapuolinen työnjako koettiin tärkeäksi. Roolien jako.

Tutkitut kokivat isyyden tuovan heidät kosketuksiin persoonansa maskuliinisen ja feminiinisen puolen kanssa.	Persoonan maskuliininen ja feminiininen puoli löytyvät isyyden myötä.	
Työnkuvassa tehtiin tarpeellisia muutoksia arjen sujuvoittamiseksi.	Työnkuvassa tehtiin tarpeellisia muutoksia.	
Työpaikan lapsiystävällisyys helpotti tutkittujen mukaan arkea.	Työpaikan lapsiystävällisyys helpotti arkea.	
Perheelle raivattiin aikaa arkea aikataulutamalla.	Aikataulutus toi aikaa perheelle.	Perheen ja muun elämän yhteensovittaminen.
Taloudelliset tekijät olivat merkityksellisiä vain pienellä osalla tutkituista.	Taloudellisten tekijöiden merkitys oli pieni.	
Isyys koettiin tutkittujen joukossa valintana, jonka vuoksi oltiin valmiita uhraamaan vähemmän tärkeitä asioita.	Isyys koettiin valintana, jonka vuoksi voitiin uhrata vähemmän tärkeitä asioita.	